

ÚVOD DO KNIHY EXODUS

1. NÁZOV, OBSAH A ROZDELENIE

1.1. Názov. Exodus je grécko-latinský názov druhej knihy Pentateuchu, po slovensky »východ, odchod«, lebo ústrednou témou spisu je opis odchodu, vyslobodenia Izraelitov z Egypta pod vedením Mojžiša (porov. 19,1; *Hebr* 11,22). V hebrejskej Biblii sa nazýva podľa prvých slov textu: *Ve élleh šemót* (=»A toto sú mená« [Izraelových synov, ktorí prišli do Egypta]) alebo jednoducho *Šemót* (=»Mená«). Kniha Exodus sa často označuje názvom »Evanjelium Starého zákona«, lebo ako evanjelium aj Exodus ohlasuje »dobrú zvesť« o spásnom Božom zásahu v prospech trpiaceho ľudu (porov. 4,31), aby ho vyslobodil a urobil z neho »svätý národ« (porov. 19,4–6).

1.2. Obsah. Knihu Exodus treba chápať ako súčasť Pentateuchu, lebo odchod Izraelitov z Egypta, uzavretie zmluvy medzi Bohom Jahve a vyvoleným národom, vyhlásenie zákonov a kultových predpisov pri vrchu Sinaj sú iba jednou, i keď veľmi dôležitou etapou dejín, ktoré sa začínajú stvorením sveta v Knihe Genezis a končia v Deuteronomiu Mojžišovými »rečami« pred zaujatím Kanaánu izraelskými kmeňmi. Zo štyroch klasických tradícií, o ktorých bola reč v úvode do Pentateuchu (porov. na s. 24), sú v Knihe Exodus zastúpené hlavne jahvistická, elohistická a kňazská tradícia (deuteronomická takmer úplne chýba). K nim treba pridať rozsiahle zákony, z ktorých Desatoro, tzv. Kniha zmluvy a predpisy v 34, 11–26 jestvovali pravdepodobne už predtým ako malé nezávislé zbierky zákonov. V jadre môžu všetky siahať do Mojžišových čias (13. stor. pred Kr.).

V rámci dejín spásy a z teologického hľadiska má Exodus osobitné miesto, lebo podáva učenie o vyslobodení Izraela z otroctva priamym Božím zásahom, o zmluve medzi Jahvem a izraelským ľudom, o Mojžišovi ako vodcovi, zákonodarcovi a orodovníkovi za neverný ľud, o izraelskom zákonodarstve, o vzniku hlavných židovských sviatkov (Pascha, sviatok Nekvasených chlebov, Pentekostes a sviatok Stánkov), ktorými sa každoročne v izraelskom kulte sprítomňovali udalosti Exodu atď. V Novom zákone sa všetky tieto udalosti pokladajú za predobrazy vyslobodenia a spásy v Ježišovi Kristovi. V zákonodarnej časti sa opisuje zriadenie teokracie na základe sinajskej zmluvy a uvádzajú sa základy náboženského, mravného a kultového života národa (Desatoro, Kniha zmluvy, bohoslužobné ustanovenia atď.).

Hlavné teologické témy a pojmy Exodu nadobúdajú v kresťanstve a v kresťanskej liturgii plnší význam, napr. Pascha, zmluva, veľkonočný baránok, manna, prechod cez Červené more, nekvasený chlieb atď. Cirkevní Otcovia podávajú v kresťanskej relikteúre spomínaných tém vo svojich homiliách a katechézach hlboké vysvetlenia a úvahy.

1.3. Rozdelenie. Keďže naratívne časti sú poprepletané zákonnými textmi a úpravami o stavbe svätyní, členenie knihy nie je také priehľadné ako v Knihe Genezis. Knihu Exodus možno rozdeliť takto:

I. »Historicko«-naratívna časť (1,1 – 18,27): A. Izraeliti v Egypte (1,1 – 11,10):

1. Jakubovi potomci a ich utláčanie (1,1–22)
2. Mojžišova mladosť a jeho útek (2,1–22)
3. Mojžišovo povolanie a návrat do Egypta (2,23 – 4,31)
4. Prvé neúspešné rokovanie s faraónom (5,1 – 6,30)
5. Druhé rokovanie s faraónom; egyptské rany (7,1 – 11,10)

ÚVOD DO KNIHY EXODUS

B. Východ z Egypta (12,1 – 18,27):

1. Obrady Paschy sviatku Nekvasených chlebov a zákon o prvorodených (12,1 – 13,16)
2. Prechod cez Červené more a Mojžišova víťazná pieseň (13,17 – 15,21)
3. Cesta od Červeného mora k vrchu Sinaj (15,22 – 18,27). II. Uzavretie zmluvy a vyhlásenie zákonov na Sinaji (19,1 – 40,38):
  - A. Uzavretie sinajskej zmluvy (19,1 – 24,18):
    1. Božia ponuka zmluvy (19,1–25)
    2. Desatoro prikázaní a zákon o oltári (20,1–26)
    3. Kniha zmluvy (21,1 – 23,33)
    4. Uzavretie zmluvy (24,1–18).
  - B. Bohoslužobné ustanovenia a nariadenia (25,1 – 31,17):
    1. Svätyňa a bohoslužobné zariadenie (25,1 – 27,31)
    2. Kňazské rúcho (28,1–43)
    3. Svätenie kňazov (29,1–37)
    4. Predpisy o bohoslužbe (29,38 – 30,38)
    5. Remeselníci a umelci pre zhotovenie svätyne (31,1–11)
    6. Prikaz o sobote (31,12–17).
  - C. Odpad ľudu a obnovenie zákona (31,18 – 34,35):
    1. Odpad ľudu: zlaté teľa (31,18 – 33,6)
    2. Obnovenie zmluvy (33,7 – 34,35).
  - D. Vykonalie bohoslužobných nariadení (35,1 – 40,38):
    1. Zákon o sobote, zbierka na svätyňu a nábor remeselníkov (31,1 – 36,7)
    2. Vyhotovenie svätostánku a jeho zariadenia (36,8 – 38,31)
    3. Vyhotovenie kňazského rúcha (39,1–31)
    4. Ukončenie prác (39,32–43)
    5. Postavenie a posviacka svätostánku (40,1–38).

2. VÝZNAM »VÝCHODU Z EGYPTA« PRE IZRAELSKÝ NÁROD

Pre hlbšie pochopenie teologického obsahu Knihy Exodus treba vyzdvihnúť význam, ktorý malo vyslobodenie z Egypta v náboženskom živote izraelského ľudu a v biblickej tradícii.

2.1. Exodus v živote izraelského národa:

2.1.1. Zrodenie izraelského národa. Vyslobodenie z Egypta bol epochálny zvrät, keď Izrael začal existovať ako osobitný národ. Takmer všetky prejavy národného, sociálneho a náboženského života Izraela jeho inštitúcie, zákony, bohoocta a pod. majú svoje korene, svoje odôvodnenie a zmysel existencie v dejinnej udalosti vyslobodenia z Egypta. Teologické úvahy, ktoré počas stáročí Izrael robil o svojej národnej minulosti, možno správne chápať iba vo svetle exodu. Exodus bol obdobím mladosti izraelského národa, v ktorom sa Boh staral oň s osobitnou láskou (porov. *Oz* 11,1–4; *Dt* 8,11–16), ale zároveň aj časom prvých prejavov vzbury proti Jahvem (porov. príhody opísané v *Ex* 14 – 17).

Kto by chcel pochopiť zmysel nejakej izraelskej ustanovizne, nájde jej vysvetlenie v udalostiach, ktoré sa odohrali v čase vyslobodenia Izraela v Egypte. Napr. na otázku, aký zmysel má Pascha (12,26), sviatok Nekvasených chlebov (13,8 a 12,39) alebo zákon o prvorodených (13,14–15), Izraelita nepovie, že je to zvyk kraja, ktorý obývajú, ale že je to spomienka na udalosti, ktoré sa odohrali pri ich východe z Egypta. Alebo na otázku, prečo treba mať v úcte a napomáhať cudzincov, odpovie, že vlastná skúsenosť v Egypte ich poučila, čo znamená byť cudzincom v inej krajine (porov. 22,21; 23,9) a pod. Slovom, exodus bol pre Izraelitov udalosťou, ku ktorej sa ustavične vracali, lebo bola dejinným zvrätom v živote vyvoleného ľudu.

ÚVOD DO KNIHY EXODUS

2.1.2. Životné poznanie pravého Boha. Exodus bol pre Izrael výnimočným obdobím, v ktorom vlastnou skúsenosťou nadobudol poznanie o pravom Bohu, o jeho priamych zásahoch do dejín izraelského národa a o jeho добрote a láske k nemu. V kritických chvíľach exodu sa však tajuplné Božie konanie stalo skúšobným kameňom Izraelovej viery a dôvery v Jahveho. V Knihe Exodus sa často a dopodrobna opisuje kríza a slabosť viery izraelského ľudu. Ako červená niť sa knihou tiahnu prejavy nedôvery, pochybnosti, ba i vzbury proti Jahvemmu a jeho služobníkovi Mojžišovi (porov. napr. 4,1; 14,11; 16,3; 17,3.7; 32,1 atď.). Ale všetky tieto životné skúšky a ťažkosti slúžili postupnému dospievaniu Izraela vo viere v Boha. Izrael pochopil, že Boh zasiahol do jeho dejín (porov. malé »vyznania viery« v 13,9.16), že vypočul náreky ľudu počas útľaku v Egypte (porov. 2,23–25), že dokázal zlomiť odpor Egyptanov (porov. hl. 7 – 11) a vyslobodiť ho z otroctva (výraz: „Ten, ktorý nás vyviedol z egyptskej krajiny“ stal sa jedným z hlavných titulov Jahveho, skoro jeho druhým menom; porov. *Ex* 20,2; *Lv* 11,45; 19,36; 25,38; *Nm* 15,41 atď.). Izrael sa presvedčil o osobitnej láske, ktorou ho Boh miloval, najmä keď mu Boh ponúkol zmluvu, aby sa stal jeho národom a aby žil podľa jeho prikázaní (porov. hl. 19 – 24). Zároveň však pochopil aj Božie milosrdenstvo, ktoré mu Boh preukázal, keď sa Izrael od neho vzdialil a zhršil (porov. hl. 32 – 34). Nakoniec skúsil Božiu prítomnosť a Božie riadenie v živote národa prostredníctvom proroka Mojžiša (porov. 33,7–11; 34,29–35) a bohoslužobných úkonov kňaza Árona v legitímnej svätyni (porov. 25,8; 40,34 n.).

2.2. Exodus v biblickej tradícii:

2.2.1. Exodus v Starom zákone. Tematika exodu a Izraelovho pobytu na púšti našla v Starom zákone veľkú ozvenu. Na udalosti a skúsenosti exodu sa často odvolávali proroci, najmä Amos (porov. 2,10; 3,1; 5,21–25; 9,7 n.), Ozeáš (porov. 2,16 n.; 9,10; 10,1; 11,1–4; 12,10.14; 13,4–6), Micheáš (porov. 6,3–5; 7,15), Jeremiáš (porov. 2,2; 23,7 n.), Ezechiel (porov. 16,8) a Deutero-Izaiáš, ktorý oslavoval návrat z babylonského zajatia ako »druhý exodus« (porov. hl. 40 – 55).

Dôležité biblické texty o zmluve (porov. napr. *Joz* 24,5–28) a o bohoslužbe (porov. napr. *Dt* 26,5–10) výslovne spomínajú udalosti, ktoré sa odohrali počas exodu; odvolávajú sa na ne hlavné sviatky izraelského kultu (Pascha, Pentekostes a sviatok Stánkov) a inšpirujú sa na nich izraelské modlitby a hymny (porov. *Ž* 68,8 n.; 77,20 n.; 78; 81,11.17; 95,8–11; 105; 135,8 n.; 136,10).

2.2.2. Exodus v Novom zákone. V Novom zákone sa často poukazuje na predobrazy a spiritualitu exodu predovšetkým v Jánových a v Pavlových spisoch. Zo synoptikov si zasluhuje osobitnú spomienku evanjelista Matúš, ktorý často cituje starozákonné texty súvisiace s exodom: napr. *Mt* 2,15 (porov. *Oz* 11,1) a 3,3 (porov. *Iz* 40,3 s témou »nového exodu«). Rozprávanie o pokušení na púšti (porov. *Mt* 4,1–11) ilustrujú texty, ktoré pripomínajú udalosti exodu: v úvodných slovách (4,1) má Matúš jasne na mysli situáciu izraelského národa počas jeho štyridsaťročného putovania na púšti (porov. *Dt* 8,2); v prvom pokušení sa Ježiš odvoláva na *Dt* 8,3, v druhom na *Dt* 6,16 a v treťom na *Ex* 20,3–5. V »reči na vrchu« Matúš predstavuje Ježiša ako »nového Mojžiša« (5,21 odkazuje na *Ex* 20,13 a 5,27 n. na *Ex* 20,14) atď.

V prípade Jánovho evanjelia sa dokonca hovorí o »paralelnej štruktúre« jeho prvých kapitol a Knihy Exodus. Ide o tieto texty: *Ex* 3 a *Jn* 1,29–34; *Ex* 4 a *Jn* 2,1–11; *Ex* 11 – 12 a *Jn* 2,13 n.; *Ex* 14 a *Jn* 3,5. Okrem toho Ján predstavuje Ježiša aj ako »nového Mojžiša« (porov. 1,17; 3,14) a dáva do súvisu sviatosťné znaky Eucharistie s mannou (porov. *Jn* 6,32 n. a *Ex* 16,4.15).

Apoštol Pavol vidí v prechode Izraelitov cez Červené more a v manne predobrazy krstu a Eucharistie (porov. *1 Kor* 10,2–4 a *Ex* 14,22; 16,4.35) a nazýva Ježiša Krista »veľkonočným Baránkom« (porov. *1 Kor* 5,7). Autor Listu Hebrejom dokazuje, že Kristus je väčší ako Mojžiš (porov. 3,1–6) a že jeho kňazstvo a obeta prevyšujú starozákonné kňazstvo a obety (porov. hl. 7 – 9). V *Zjv* 15,3 n. sa prechod cez more prirovnáva víťazstvu vyvolených nad smrťou a Mojžišova pieseň (*Ex* 15,1–19) sa stáva piesňou vykúpených.

ÚVOD DO KNIHY EXODUS

3. EXODUS A HISTÓRIA

Na historické zarámovanie udalostí východu Izraelitov z Egypta je v Knihe Exodus iba niekoľko údajov. Spomína sa, že izraelský ľud musel stavať faraónovi skladové mestá Pitom a Raamses [Rameses] (porov. 1,11). Keďže však mesto Raamses sa v dokumentoch XX. dynastie už nespomína, všeobecne sa za faraóna útlaku Izraelitov pokladá Ramesse II. (asi 1298–1235) z XIX. dynastie (asi 1310–1200). Aj papyrusové záznamy z toho obdobia hovoria o vojakoch etnickej skupiny Chabiru (čiastočne identifikovanej s Hebrejmi), ktorí pracovali na stavbe v okolí mesta Memfis.

V Ex 2,23a a 4,19 sa spomína, že počas Mojžišovho pobytu v krajine Midián [Madián] egyptský faraón zomrel. Faraónom exodu by bol nástupca Ramesseho II., čiže Merenptah (asi 1235–1224). Iní biblisti pokladajú za utláčateľa Izraelitov už prvého faraóna XIX. dynastie, ktorým bol Setchi I. (1310–1298), a kladú exodus do čias Ramesseho II. okolo r. 1250 pred Kr. To by potvrdzovala aj stéla z 5. roku panovania faraóna Merenptaha, ktorá spomína jeho víťazstvo nad etnickou skupinou v Kanaáne, označenou »Izrael«. Aj archeologické vykopávky v Palestíne potvrdzujú, že exodus Izraelitov sa uskutočnil asi v polovici 13. storočia pred Kr.

EXODUS – VÝCHOD

Vyslobodenie Izraelitov z egyptského otroctva, 1 – 18

1 *Jakubovo potomstvo vzrástlo v Egypte v národ.* – ¹ Toto sú mená Izraelových synov, ktorí prišli do Egypta s Jakubom. Každý prišiel so svojou rodinou: ² Ruben, Simeon, Lévi a Júda, ³ Isachar, Zabulon a Benjamín, ⁴ Dan a Neftali, Gad a Aser.

⁵ Všetkých duší, vlastných Jakubových potomkov bolo sedemdesiat duší. Jozef bol už v Egypte.

⁶ Keď Jozef zomrel i jeho bratia a celé to pokolenie, ⁷ Izraeliti sa veľmi rozmnožili a rozrástli, a boli takí mocní, že krajina bola nimi preplnená.

⁸ Keď potom v Egypte nastúpil nový kráľ, ktorý Jozefa nepoznal, ⁹ povedal svojmu ľudu: „Hľa, izraelský ľud je mocnejší a početnejší ako my. ¹⁰ Podniknime niečo a šikovne zabráňme, aby sa ďalej nerozmnožoval a – keby nastala vojna – aby sa azda nepripojil k našim nepriateľom, nebojoval proti nám a potom z krajiny neodíšiel.“ ¹¹ I ustanovili nad ním pracovných dozorcov, aby ho utláčali ťažkými robotami: staval totiž faraónovi zásobovacie mestá Pitom a Rameses. ¹² Ale čím viac ho utláčali, tým väčší sa rozmnožoval a rozrástol, takže sa Izraelitov priam desili.

¹³ Preto Egyptania neľudsky hnali Izraelitov do práce ¹⁴ a ich život robili neznesiteľným ťažkou robotou s hlinou a tehliami a rozličnými poľnými prácami – všetkými robotami, do ktorých ich násilne nútili.

Faraón vydáva rozkaz zabíjať hebrejské nemluvňatá. – ¹⁵ A egyptský kráľ rozkázal hebrejským babiciam, z ktorých jedna sa volala Sefora a druhá Fua: ¹⁶ „Keď pomáhate Hebrejke pri pôrode, dávajte pozor na pohlavie! Ak je to chlapec, zabite ho, ak dievča, nech ostane nažive!“ ¹⁷ Ale babice sa báli Boha a nerobili, ako im rozkázal egyptský kráľ; nechávali chlapcov nažive. ¹⁸ Tu si dal egyptský kráľ babice zavolať a povedal im: „Čo to robíte, že nechávate chlapcov nažive?“ ¹⁹ Babice však odpovedali faraónovi: „Hebrejky nie sú ako egyptské ženy, to sú zvieratá! Kým k nim dôjde

1,1–6. Ako je zjavné aj z Knihy Genezis, Izraeliti boli presvedčení, že v Egypte neostanú natrvalo. Ich zraky sa ustavične upierali na Kanaán. Veď Boh Abrahámovi prisľúbil, že jeho potomstvo dostane Kanaán do vlastníctva (Gn 12,7; 13,15), aj mu oznámil, že jeho potomkovia budú žiť v cudzej krajine, kde ich budú utláčať (Gn 15,13); poroba však nebude trvať dlho a oni sa vrátia do svojej krajiny (Gn 15,13.14). O návrate do kanaánskej krajiny bol presvedčený aj Jozef. Pred svojou smrťou vyslovil žiadosť, aby jeho kosti preniesli do zasľubenej zeme (Gn 50,24). O pobyte Izraelitov v Egypte má Písmo len skromné záznamy a vonkoncom neuvádza dejiny temer za štyristo rokov. Čas od Jozefa po Mojžiša je nám celkom neznámy. Za tieto štyri storočia Jakubova rodina vzrástla v národ, prostredníctvom ktorého Boh uskutočnil svoj zámer skrze Syna svojho spasiteľstva. Izraeliti žili v Egypte pospolu, skoro odlúčení od pohanov a takto mohli zachovať svoje náboženstvo čisté a neporušené. Poroba

Izraela má tiež svoj význam. Veď bieda učí modliť sa. V nešťastí spomínali si na svojho Boha, Pána, ktorý patriarchom preukázal takú lásku a ochranu. Obrat „mená Izraelových synov“ označuje už národ, izraelský národ. Uvádžajú sa mená Jakubových synov, aby sa videlo, z akých nepatrných začiatkov vznikol vyvolený národ, ako Boh splnil svoj prisľub, ktorý dal patriarchom.

8. Pravdepodobne bol ním Ramesse II. z 19. dynastie, ktorý vládol do roku 1235 pr. Kr.

11. Obe mestá sú v severnom Egypte, skoro na hranici Egypta. Bolo ich treba opevniť, najmä keď hrozilo nebezpečenstvo od severovýchodu. Stavali sa v nich aj zásobárne pre obilie a zbrane, aby všetko bolo pripravené pre bojovú výpravu do Sýrie.

14. Okrem stavieb Izraeliti mali na starosti aj prípravu stavebného materiálu. Robili tehly z nilského bahna, pomiešaného so slamou. Pracovali na poliach, zavodňovali, siali, orali a žali. Poľná práca je v Egypte veľmi ťažká, človek sa na hroznej horúčave ihneď vysilí.

babica, ony porodila.“²⁰ Boh babiciam preukazoval dobrodenia a ľud vzrastal a silnel.²¹ A keďže sa babice báli Boha, on ich obdaril početným potomstvom.

²² Preto faraón rozkázal všetkému svojmu ľudu: „Každého chlapca čo sa narodí Hebrejom, hod'ťe do Nílu, každé dievča nechajte žiť!“

2 Mojžišovo narodenie a mladosť. – ¹ Šiel istý muž z kmeňa Léviho a vzal si za ženu Léviho dcéru. ² Žena počala a porodila syna. Keď videla, že je pekný, tri mesiace ho ukrývala. ³ Dlhšie ho však skrývať nemohla, preto vzala papyrusový košík, vymazala ho asfaltom a smolou, vložila doň chlapca a položila ho do trstia na brehu Nílu. ⁴ Ale jeho sestra si stala obďaleč, aby zvedela, čo s ním bude.

⁵ Tu prišla k Nílu faraónova dcéra vykúpať sa. Kým jej sprievodkyne chodili sem-tam po brehu Nílu, ona zbadala medzi trstinou košík. Poslala svoju slúžku, aby ho priniesla. ⁶ Keď ho otvorila, uvidela dieťa; bol to plačúci chlapec. Prišlo jej ho ľúto a povedala: „To je z hebrejských detí!“ ⁷ Vtedy sa jeho sestra opýtala faraónovej dcéry: „Nemám ísť a zavolať ti hebrejskú dojku, ktorá by ti chlapca vychovala?“

⁸ A faraónova dcéra jej odvetila: „Chod'!“ Dievča išlo a zavolalo chlapcovu matku.

⁹ Faraónova dcéra jej povedala: „Vezmi tohoto chlapca a odchovaj mi ho! Odmením ťa.“ Žena chlapca vzala a chovala ho. ¹⁰ Keď chlapec odrástol, zaviedli ho k faraónovej dcére. Stal sa jej synom a ona mu dala meno Mojžiš, vraviac: „Veď som ho z vody vytiahla.“

¹¹ V tom čase, keď Mojžiš dorástol, vyšiel k svojim súkmeňovcom, aby videl ich ťažkú robotu. Tu videl, ako istý Egypt'an bil jeho súkmeňovca, hebrejského brata. ¹² I poobzeral sa, a keď videl, že tam nebolo nikoho, Egypt'ana zabil a ukryl do piesku. ¹³ Na druhý deň vyšiel opäť a videl, ako sa dvaja hebrejskí mužovia bijú medzi sebou. I zavolať na útočníka: „Prečo biješ svojho blížneho?“ ¹⁴ On mu však odvetil: „Ktože ťa ustanovil nad nami za rozhodcu a sudcu?! Vari chceš zabiť aj mňa, ako si odpratol toho Egypt'ana?“ Mojžiš sa preľakol a povedal si: „Tak, vec sa už rozniesla.“ ¹⁵ A keď sa o tej veci dozvedel faraón, pokúšal sa Mojžiša zabiť. Ale Mojžiš pred faraónom utiekol a usadil sa v kraji Madián, zdržoval sa pri studni.

¹⁶ Madiánsky kňaz mal sedem dcér. A ony prišli, čerpali vodu a nalievali ju do válovov, aby napojili ovce svojho otca. ¹⁷ Keď prišli pastieri a odháňali ich, Mojžiš vstal, zaujal sa ich a ovce im napojil. ¹⁸ Keď ony potom prišli k svojmu otcovi Raguelovi, on sa ich spýtal: „Prečo ste dnes prišli tak skoro?“ ¹⁹ Ony mu odpovedali: „Akýsi Egypt'an sa nás zastal pred pastiermi, ba aj nám pomohol napojiť ovce!“

²⁰ Tu on povedal svojim dcéram: „A kdeže je? Prečo ste (tam) nechali toho muža?!”

2,1 n. Podľa údajov *Ex* 6,20; *Nm* 26,59 Mojžišovi rodičia volali sa Amram a Jochabed. Jochabed porodila Mojžiša ako tretie dieťa, jej prvým dieťaťom bola Mária (Miriam), druhým Áron (*Ex* 2,4; 7,7).

10. Čas dojčenia trval dva-tri roky. Matka si ho istotne podržala aspoň tak dlho pri sebe. Mojžiša faraónova dcéra adoptovala a dala mu egyptské meno. Egyptské slová sa neuvádzajú, svätopisec si však osvojuje ľudový výklad a meno Mojžiš spája s hebrejským mášáh, 'ťahal', teda móšeh 'vytiahnutý'.

15. O Madiánsku pozri *Gn* 25,2; 37,28.36. Jeden z madiánskych kmeňov sídlil na západe Sinajského polostrova neďaleko Horeba-Sinaja. K tomuto kmeňu prináležal aj madiánsky kňaz Raguel-Jetro, či Hobab (*Sdc* 4,11), u ktorého Mojžiš našiel prístrešie.

16. Jetrov kmeň, žijúci na púšti, zachoval si poznanie a kult pravého Boha (*Gn* 25,2 a *Ex* 18,1 n.), kým ostatní Madiánčania odpadli k modloslužbe.

18. Raguel značí priateľa Božieho a je vlastne titulom kňaza. Jetro je jeho vlastné meno a značí vznešený, vynikajúci.

Zavolajte ho, nech si niečo zaje!²¹ A Mojžiš sa rozhodol, že uňho ostane. Potom dal Mojžišovi svoju dcéru Seforu,²² ktorá mu porodila syna, a on ho nazval Gersamom, hovoriac: „Som prišielcom v cudzej krajine.“ (Potom mu porodila aj druhého a pomenoval ho Eliezerom, hovoriac: „Ozaj, Boh otca môjho je mojou pomocou, vyslobodil ma od faraónovho meča!“)

²³ Po dlhom čase egyptský kráľ zomrel, ale Izraeliti vzdychali pod robotou a kričali, a ich volanie od roboty vystúpilo k Bohu. ²⁴ Boh počul ich nárek a spomenul si na svoju zmluvu s Abrahámom, Izákom a Jakubom. ²⁵ A Boh zhladal na Izraelitov, a ujal sa ich.

3 Boh sa zjavuje Mojžišovi a určuje ho za vysloboditeľa svojho ľudu. –

¹ Mojžiš pásol ovce svojho test'a, madiánskeho kňaza Jetra. Keď raz hnal ovce na púšť, došiel k Božiemu vrchu Horeb.

² Tu sa mu zjavil Boží anjel v ohnivom plameni z trňového kríka. Keď naň hľadel, videl, že trňový krík horí plameňom, ale nezhára. ³ Vtedy si Mojžiš povedal: „Pôjdem a obzriem si ten čudný jav. Prečo trňový krík nezhorí.“ ⁴ Keď Pán videl, že prichádza, aby si to obzrel, Boh naňho z trňového kríka zavolať: „Mojžiš, Mojžiš!“ On odpovedal: „Tu som.“ ⁵ I hovoril mu: „Nepribližuj sa sem! Zobuj si z nôh obuv, lebo miesto, na ktorom stojíš, je zem svätá!“ ⁶ A pokračoval: „Ja som Boh tvojho otca Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba.“ Vtedy si Mojžiš zakryl tvár, lebo sa bál pozrieť na Boha.

⁷ A Pán mu povedal: „Videl som utrpenie svojho ľudu v Egypte a počul som jeho volanie pre pracovných dozorcov. Viem o jeho utrpení. ⁸ Preto som zostúpil, aby som ho vyslobodil z moci Egyptanov a vyviedol ho z tej krajiny do krajiny krásnej a priestranej, do krajiny, ktorá oplýva mliekom a medom, do bydlísk Kanaánčanov, Hetejcov, Amorejčanov, Ferezejcov, Hevejcov a Jebuzejcov. ⁹ A teraz došlo volanie Izraelitov ku mne a ja som videl útlak, ktorým ich Egyptania sužujú. ¹⁰ Preto poď, pošlem ťa k faraónovi! Vyvedieš môj ľud, Izraelitov, z Egypta!“

¹¹ Tu Mojžiš povedal Bohu: „Kto som ja, aby som šiel k faraónovi a aby som vyviedol Izraelitov z Egypta?“ ¹² On mu povedal: „Ja budem s tebou a toto ti bude znamením, že som ťa ja poslal: keď vyvedieš ľud z Egypta, budete uctievať Boha na tomto vrchu.“

22. Gersam – ger ‚cudzinec‘, šam ‚tam‘, teda ‚cudzinec tam (v tejto zemi)‘. Gersam sa narodil dosť neskoro, pretože keď má Mojžiš osemdesiat rokov, je ešte malý (4,20), a Mojžiš prišiel k Jetrovi štyridsaťročný. Eliezer značí ‚Boh je pomoc, pomocník‘. Posledná časť tohto verša je prenesená do latinského textu asi z 18,4.

23–25. Teda po štyridsiatich rokoch zomrel faraón Ramesse II. (1298–1235), ale jeho nástupca, nový kráľ Merneptah, nič nepoľavil Izraelitom. Trpeli a hynuli ďalej. Tento faraón panoval od 1235 do

1224 a za jeho vlády odchádzajú Izraeliti z Egypta asi r. 1235. Iní autori dávajú prednosť už Setchimu I. (1310–1298) – za neho utiekol Mojžiš na púšť – a kladú exodus do čias Ramesseho II. Podľa tejto druhej mienky Izraeliti by boli vyšli z Egypta okolo r. 1250.

3,2. „Boží anjel“ – sám Boh v podobe, v akej sa zjavuje ľuďom (porov. Gn 16,7).

6. Starozákonní ľudia boli presvedčení, že nemožno vidieť Boha bez toho, že by človek nezomrel (Gn 28,17; 32,31), preto si Mojžiš zakrýva tvár.

8. „Krajina, ktorá oplýva alebo tečie mliekom a medom“, častý prívlastok zaslúbenej zeme v Pentateuchu.

10–12. Mojžiš pred štyridsiatimi rokmi zastal sa súkmeňovca, teraz je však pokornejší a necíti sa schopným na poslanie, ktoré určuje Boh. Lež Boh mu prisľubuje svoju pomoc a ako záruku, že svoju úlohu vykoná, prisľubuje mu, že na vrchu Horeb, čiže Sinaj, budú Izraeliti uctievať Boha (v latinskom texte ‚obetovať‘).

Boh zjavuje svoje meno. – ¹³ Mojžiš povedal Bohu: „Ja pôjdem k Izraelitom a poviem im: »Boh vašich otcov ma poslal k vám.« Oni sa budú pýtať: »Aké je jeho meno?« A čo im odpoviem?“ ¹⁴ Boh povedal Mojžišovi: „Ja som, ktorý som!“ – a dodal: „Toto povieš Izraelitom: »Jasom« ma poslal k vám!“ ¹⁵ A Boh Mojžišovi ešte povedal: „Pán, Boh vašich otcov, Boh Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba, ma poslal k vám. Toto je moje meno naveky a takto ma budú spomínať z pokolenia na pokolenie.“ ¹⁶ Chod', zhromaždi starších Izraela a povedz im: »Zjavil sa mi Pán, Boh vašich otcov, Boh Abraháma, Izáka a Jakuba, a povedal mi: Bedlivo som vás pozoroval, aj to, čo sa s vami dialo v Egypte.“ ¹⁷ Preto som sa rozhodol, že vás vyvediem z egyptského utrpenia do krajiny Kanaánčanov, Hetejcov, Amorejčanov, Ferezejcov, Hevejcov a Je-buzejcov, do krajiny, ktorá oplýva mliekom a medom.“ ¹⁸ A oni poslúchnu tvoj hlas a pôjdeš ty a starší Izraela k egyptskému kráľovi, a povieť mu: »Pán, Boh Hebrejov, nám prišiel v ústrety a teraz musíme ísť na tri dni cesty do púšte, aby sme Pánovi, nášmu Bohu, priniesli obeť.“ ¹⁹ Ja viem, že egyptský kráľ vám nedovolí odísť, iba ak pod silnou rukou.“ ²⁰ Preto zdvihnem svoju ruku a budem biť Egyptčanov všetkými svojimi zázrakmi, ktoré na nich vykonám. Potom vás prepustí.

²¹ A vzbudím tomuto ľudu priazeň v očiach Egyptčanov, takže keď pôjdete preč, nedajú vám odísť naprázdno. ²² Ženy si vyžiadajú od svojich susediek a spolubývajúcich zlaté a strieborné predmety a naložia ich na svojich synov a na svoje dcéry, a tak vyplienite Egypt.“

13. Mojžiš poznal pravého Boha, poznal i jeho meno El-Mocný, opytuje sa však na meno asi preto, lebo žil predtým aj sám v Egypte a má prísť k ľudu, čo v Egypte pozná mnoho egyptských bohov. Aj faraón sa bude vyptávať na meno Boha, ktorý Mojžišovi zveril úlohu vyslobodiť Izraelitov z Egyptskej krajiny. Meno Boh je všeobecné, najmä keď myslíme, že v Egypte uctievali všelijakých bohov, bolo teda treba vedieť meno Izraelitom vlastného Boha, a to také, ktoré vystihuje jeho podstatu, najvladnejší prívlastok. Podľa predstavy tamojších ľudí každá krajina a národ má svojho vlastného boha. Mojžiš sa pýta na meno Boha, ktorý sa ujíma Izraela.

Boh vypočúva Mojžišovu prosbu a oznámi mu svoje meno. Toto rozprávanie, jedno z najpodstatnejších v Starom zákone, stavia nás pred dva problémy: prvý

– filologický, ktorý sa týka etymológie mena „Jahve“, a druhý – exegeticko-teologický, čiže problém zmyslu tohto rozprávania a významu zjavenia, ktoré obsahuje. Vysvetlenie Božieho mena Jahve je problém, ktorý sa dodnes nepodarilo uspokojivo vyriešiť. Najpriateľnejšia mienka hovorí, že tu treba vidieť hebrejské sloveso „hayah“ (byť, jestvovať) v archaickej forme. Niektorí bádatelia v ňom vidia príčinnú formu tohto slovesa „dať bytie, priviesť k jestvovaniu“. – Pod spoluhláskový tetragram YHWH židovskí masoreti neskôr dopisali samohlásky iného Božieho mena „Adonaj“, aby čitateľa upozornili, že tam, kde je Jahve, má z úcty k Božiemu menu čítať Adonaj, čo prekladáme do slovenčiny „Pán“. Meno Jehova,

ktoré vzniká spojením tetragramu s masoretskými samohláskovými znakmi, teda vôbec neexistuje a nemá svoj tvar ničím odôvodnený. – Interpretáciu Božieho mena Jahve podáva v. 14. Aj tu sa diskutuje o zmysle toho „ehjeh ašer ehjeh“. Keď Boh hovorí sám o sebe, nemôže použiť inú ako prvú osobu „Ja Som, ktorý Som“. Boh tu teda dáva svoje meno, ktoré možno podľa semitských koncepcií istým spôsobom definovať. Táto definícia zohľadňuje aj gramatickú skladbu hebrejského slovesa „hayah“, ktoré nevyjadruje čas, ale iba modalitu činnosti, to znamená spôsob, akým niečo jestvuje. V tomto zmysle Boží výrok o sebe: „Ja Som, ktorý Som“, znamená vo svojej plnej hodnote stálu, aktívnu a dynamickú Božiu prítomnosť v dejinách vyvoleného národa. Iba Boh je skutočnou existenciou, ktorá je transcendentná, presahuje čas a zostáva pre nás tajomstvom. Silu tohto pôsobenia objavujú neskôr aj Ježišovi súčasníci, ku ktorým sa on sám prihovára: „Ja Som“ (Jn 8,24) a Jánova Apokalypsa toto zjavenie Boha v dejinách opisuje slovami: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci“ (1,8).

14. Meno Jahve poznali Hebreji bezpochyby ešte pred Mojžišom, veď nachodíme ho už aj v mene Mojžišovej matky Jochabed „Jahve je sláva“. Meno YHWH vyskytuje sa aj na tabuľkách z časov Hamurapiho.

16. „Starší“ vo význame poprední, teda kniežata kmeňov a náčelníci rodov atď.

4 ¹ Mojžiš namietal: „A keď mi nebudú veriť, a nebudú počúvať môj hlas, ale budú vraviť: »Nezjavil sa ti Pán!«² Pán mu povedal: „Čo to máš v ruke?“ On odvetil: „Palicu.“³ A on vravel: „Hod' ju na zem!“ Keď ju hodil na zem, premenila sa na hada, takže Mojžiš pred ním utekal.⁴ Potom Pán povedal Mojžišovi: „Načiahni ruku a chyť ho za chvost!“ A keď načiahol ruku a chytil ho, premenil sa v jeho ruke na palicu.⁵ „To preto, aby uverili, že sa ti zjavil Pán, Boh ich otcov, Boh Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba.“⁶ A Pán mu hovoril ďalej: „Vlož si ruku do záňadria!“ I vložil si ruku do záňadria, a keď ju vytiahol, ruka bola malomocná ako sneh.⁷ Potom mu povedal: „Opäť si vlož ruku do záňadria!“ On opäť vložil ruku do svojho záňadria, a keď ju zo záňadria, vytiahol, div, bola ako ostatné jeho telo.⁸ „A keby ti neverili a nepočúvali na hlas prvého zázraku, uveria na hlas druhého zázraku.“⁹ A ak by neverili ani týmto dvom zázrakom a nepočúvali by tvoj hlas, potom vezmi trochu vody z Nílu a vylej ju na suchú zem. A voda, ktorú vezmeš z Nílu, premení sa na suchej zemi na krv.“

¹⁰ Nato Mojžiš povedal Pánovi: „Nie tak, Pane! Ja nie som výrečný muž. Nebol som predtým a nie som ani teraz, odkedy sa rozprávaš so svojím sluhom, lebo mám nemotorné ústa a ťarbavý jazyk.“¹¹ Pán mu odvetil: „A kto dáva človeku ústa, alebo kto ho robí nemým alebo hluchým, vidiacim alebo slepým? Azda nie ja, Pán?“¹² A teraz len choď! Ja budem s tvojimi ústami a poučím ťa, čo máš hovoriť!“¹³ On však odpovedal: „Prosím, Pane, pošli niekoho iného!“¹⁴ Tu sa Pán nahneval na Mojžiša a povedal: „Či nie je tvoj brat Aron, levita?! Viem, že on veľmi dobre rozpráva. On ti ide oproti, a keď ťa uvidí, bude sa zo srdca radowať.“¹⁵ Ty mu porozprávaš a vložíš mu slová do úst a ja budem s tvojimi i s jeho ústami a poučím vás, čo máte robiť.

¹⁶ On bude namiesto teba hovoriť ľudu; a tak on bude tvojimi ústami, kým ty budeš preň ako Boh.¹⁷ Túto palicu si však zober do ruky, ňou budeš robiť zázraky!“

Mojžiš odchádza z Madiánska. – ¹⁸ Tu Mojžiš šiel a vrátil sa k svojmu test'ovi Jetrovi a povedal mu: „Chcel by som ísť navštíviť svojich bratov v Egypte a pozrieť sa, či ešte žijú.“ Jetro odpovedal Mojžišovi: „Len choď v pokoji!“¹⁹ A Pán povedal Mojžišovi ešte v Madiánsku: „Choď, vráť sa do Egypta, veď všetci, čo ti striehli na život, sú mŕtvi!“²⁰ Mojžiš vzal svoju ženu a svojich synov, vyložil ich na osla a vracal sa do Egypta. Do ruky si však vzal Božiu palicu.

²¹ A pán mu ešte povedal: „Keďže sa vraciaš do Egypta, dávaj pozor, aby si urobil pred faraónom všetky tie zázraky, nad ktorými som ti dal moc. Ja však zatvrdím jeho srdce a on neprepustí ľud.“²² Potom povieš faraónovi: Toto hovorí Pán:

»Izrael je môj prvorođený syn.«²³ Povedal som ti: Prepust' môjho syna, aby mi slúžil! Ty si však odmietol prepustiť ho. Preto ja usmrťím tvojho prvorođeného syna.“

²⁴ Na ceste počas nočného oddychu sa však naň oboril Pán a chcel ho usmrtiť.

²⁵ Tu Sefora vzala ostrý kameň, obrezala predkožku svojho syna a dotkla sa jeho nôh, a povedala: „Ženíchom krvi si mi!“²⁶ Potom ho nechal, lebo povedala: „Ženíchom krvi si pre obriezku.“

4, 18. Mojžiš neuvádza dôvod svojho odchodu do Egypta. Hovorí pravdu, ale neodkrýva celú pravdu. Robí to preto, aby ho žena a test' neodhovárali od ťažkého podujatia, keď má splniť, čím ho Boh poveril.

23. Izrael je prvorođeným Božím, lebo si ho vyvolil mimoriadnym spôsobom na veľké poslanie. Z neho sa narodí Mesiáš, Syn Boží. Izrael je prvorođeným

vzhľadom na pohanov, ktorí len neskoršie budú povolani k pravej viere.

24–26. Udalosť tajomná. Mojžiš sa tu nespomína menom. Pravdepodobne sa tu chce zdôrazniť dôležitosť obriezky. Jeden z možných výkladov je, že Sefora náhradnou obriezku, ktorú urobila na synovi, zachránila manžela.

Mojžiš a Áron vystupujú pred ľud v Egypte. – ²⁷ Pán hovoril aj Áronovi: „Chod' na púšť naproti Mojžišovi!“ On šiel, stretol ho pri Božom vrchu a pobozkal ho. ²⁸ A Mojžiš oznámil Áronovi všetky Pánove slová, ktorými ho vyslal, a všetky zázraky, ktoré mu prikázal. ²⁹ Nato Mojžiš a Áron šli a zhromaždili starších Izraela. ³⁰ Áron im predniesol všetky slová, ktoré Pán hovoril Mojžišovi, a on robil zázraky pred očami ľudu, ³¹ a ľud uveril. A keď počuli, že Pán (sústrastne) pozoroval Izraelitov a videl ich utrpenie, padli na kolena a klaňali sa.

5 Prvé vyjednávanie s faraónom. – ¹ Potom Mojžiš a Áron išli a vraveli faraónovi: „Toto ti odkazuje Pán, Boh Izraela: »Prepusť môj ľud, aby mi na púšti pripravil slávnosť!«“ ² Faraón však odvetil: „Kto je Pán, aby som ho počúval a prepustil Izrael? Pána nepoznám a Izrael neprepustím!“ ³ Vtedy mu povedali: „Zjavil sa nám Boh Hebrejov. Máme ísť na tri dni cesty do púšte a tam priniesť Pánovi, nášmu Bohu, obeť, aby nás nenavštívil morom alebo mečom.“ ⁴ Ale egyptský kráľ im odvetil: „Mojžiš a Áron, prečo chcete odviesť ľud od jeho práce? Len choďte za svojou robotou!“ ⁵ A faraón ešte hovoril: „Ľudu v krajine je veľa a vy by ste im chceli dožičiť odpočinok od robôt?“

Útlak Izraelitov sa zväčšuje. – ⁶ A v ten istý deň faraón prikázal dozorcovi a predákovi ľudu: ⁷ „Nabudúce nedodávajte ľudu slamu na výrobu tehál ako doteraz. Sami nech si idú nazbierať slamy! ⁸ Ale vy žiadajte od nich také množstvo tehál, aké vyrábali doteraz. Nič im nezľavujte, lebo sú leniví! Ved' prečo kričia:

»Chceme odísť, chceme obetovať nášmu Bohu!«? ⁹ Robotou treba týchto ľudí pritisnúť, aby sa starali o ňu a nestarali sa o hlúpe reči!“ ¹⁰ Dozorcovia (prac) a zapisovatelia šli a povedali ľudu: „Toto hovorí faraón: »Slamu vám už nedodám. ¹¹ Sami si choďte zbierať slamu, kde nájdete! Z vašej úlohy sa však nič nezľaví!“

¹² A ľud sa rozprchol po celej egyptskej krajine zbierať slamu na tehlu. ¹³ Dozorcovia však naliehali a vraveli: „Konajte si svoju prácu ako vtedy, keď bola slama!“ ¹⁴ A bili izraelských predákov, na ktorých dozorcovia zvalovali vinu a hovorili: „Prečo ste včera a dnes nevyhotovili také množstvo tehál ako doteraz?“

¹⁵ I pobrali sa predáci izraelského ľudu a sťažovali si u faraóna: „Prečo tak nakladáš so svojimi sluhami? ¹⁶ Slama sa nedodáva tvojim sluhom, ale »tehly – hovoria nám – len vyrábajte!« Ešte aj bijú tvojich sluhov! Veru, krivdíš svojmu ľudu!“

¹⁷ On však odvetil: „Leniví ste, leniví! Preto žiadate: »Chceme odísť, aby sme obetovali Pánovi.«“ ¹⁸ A už sa berte, pracujte! Slama sa vám nedodá, ale množstvo tehál odovzdáte!“ ¹⁹ Tu videli izraelskí predáci, že sú v zlom položení, lebo sa im prikazovalo: „Nič sa vám nezľaví z vašej dennej výroby tehál!“

²⁰ Keď vyšli od faraóna, stretli sa s Mojžišom a Áronom, ktorí na nich čakali, a povedali im:

²¹ „Nech vás vidí Pán a nech súdi! Ved' ste nás urobili nenávidenými v očiach faraóna a jeho služobníkov. Meč ste mu vtisli do rúk, aby nás povraždil!“

²² Nato sa Mojžiš obrátil na Pána a prosil: „Pane, prečo dávaš tomuto ľudu toľko trpieť? ²³ Ved' odvtedy, čo som vkročil k faraónovi, aby som hovoril v tvojom mene, on gniavi tento ľud a ty svoj národ vôbec nevyslobodzuješ!“

5,7–14. Tehly sa robili z nílkeho blata a doň miešali nadrobno rozsekanú slamu a plevy ako spojivo.

6¹ Pán odpovedal Mojžišovi: „Teraz uvidíš, čo urobím faraónovi. Veď pod silnou rukou vás on prepustí a pod mocnou rukou vás aj vyženie zo svojej krajiny!“

Pán poznové sľubuje vyslobodenie. – ² Potom Boh hovoril Mojžišovi: „Ja som Pán. ³ Ja som sa zjavoval Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi ako Všemohúci Boh, ale pod svojim menom Pán som sa im nedal poznať. ⁴ Uzavrel som s nimi aj svoju zmluvu, že im dám kanaánsku krajinu, kde bývali ako cudzinci. ⁵ Ja som počul aj nárek Izraelitov, ktorých ujarmili Egypťania, a rozpamätal som sa na svoju zmluvu.

⁶ Preto povedz Izraelitom: »Ja som Pán a ja vás vyvediem spod jarma egyptskej roboty, vyslobodím vás z otroctva a vykúpim vás zdvihnutým ramenom a veľkými trestmi. ⁷ Vezmem si vás za svoj ľud a budem vašim Bohom a vy poznáte, že ja, Pán, som váš Boh, ktorý vás vyvedol spod jarma egyptských robôt.« ⁸ Potom vás vovediem do krajiny, ktorú som slávnostne prisľúbil dať Abrahámovi, Izákovi a Jakubovi. Ja, Pán, vám ju dám do vlastníctva!“ ⁹ Mojžiš to oznámil Izraelitom, ale oni nechceli Mojžiša ani počúvať pre malomyselnosť a pre ľarchu robôt.

¹⁰ Tu Pán hovoril Mojžišovi: ¹¹ „Chod', povedz egyptskému kráľovi, faraónovi, nech prepustí Izraelitov zo svojej krajiny!“ ¹² Mojžiš však odpovedal Pánovi: „Hľa, Izraeliti ma nepočúvajú, akože ma poslúchne faraón, keď mám okrem toho nemotorné ústa?“ ¹³ A Pán znova hovoril s Mojžišom a Áronom a poslal ich k Izraelitom a k egyptskému kráľovi, faraónovi, aby vyviedli Izraelitov z egyptskej krajiny.

Mojžišov a Áronov rodokmeň. – ¹⁴ Títo sú poprední vo svojich rodoch: Synovia Rubena, Izraelovho prvorodeného: Henocho, Falu, Hesrona a Charmi. ¹⁵ To sú popredné rodiny Rubenove. Simeonovi synovia: Jamuel, Jamin, Ahod, Jachin, Soar a syn kanaánskej ženy Šaul. To sú popredné rodiny Simeonove. ¹⁶ Toto sú mená synov Léviho podľa ich pôvodu: Gerson, Kaát a Merari. A Lévi žil stotridsaťsedem rokov. ¹⁷ Gersonovi synovia: Lobni a Semei podľa svojich čeladi. ¹⁸ Kaátovi synovia: Amram, Isaár, Hebron a Oziel. Kaát žil stotridsaťtri rokov. ¹⁹ Synovia Merariho: Moholi a Musi. To sú popredné rodiny podľa ich pôvodu. ²⁰ Amram si vzal za ženu svoju tetu Jochabed a ona mu porodila Árona a Mojžiša. Amram žil stotridsaťsedem rokov. ²¹ Isaárovi synovia: Kore, Nefer a Zechri. ²² Ozielovi synovia: Misael, Elisafan a Setri. ²³ Áron si vzal za ženu Aminadabovu dcéru, Nahasonovu sestru Alžbetu, a ona mu porodila Nadaba, Abiuho, Eleazara a Itamara. ²⁴ Synovia Koreho: Aser, Elkana

6,1. Silná ruka, mocná ruka značí Božiu všemohúcnosť, ktorá sa prejaví na faraónovi a jeho ľude, keď Boh zázračným spôsobom zakročí v prospech svojho ľudu.

2–8. V týchto veršoch Pán poučča Mojžiša, ako bude môcť znova prebudiť skleslú dôveru Izraelitov. Boh sa zjavoval za časov patriarchov ako Všemohúci Boh (‘Él Šaddaj; Gn 17,1; 35,11), ale nezjavil sa im pod menom Pán, Jahve. Toto meno zjavuje teraz Mojžišovi a žiada, aby ho vyvolený národ poznal a vzýval pod týmto menom. Odtiaľ aj svätopisec bude robiť rozdiel medzi dvoma slovami Boh a Pán. Pomenovanie Boh bude používať vtedy, keď bude hovoriť o Bohu vo vzťahu k celému svetu; meno Jahve zasa, keď pôjde o vzťah Boha k Izraelitom. Jahve-Pán je teda osobné meno, ktorým sa pravý a jediný Boh zjavuje a prezrádza v izraelskom národe, keď sa Izraela ujíma ako svojho

majetku. Boh pod menom ‘Él Šaddaj dával patriarchom prisľuby, ten istý Boh, teraz pod menom Pán, ich ide splniť.

7. Zvratom: „Vezmem si vás za svoj ľud a budem vašim Bohom“ Boh vyjadruje nový vzťah medzi sebou a svojím ľudom. Je to typický zvrät pre vyjadrenie Božieho vyvolenia a zmluvy.

14 n. Gn 46,9; Nm 26,5; 1 Krn 5,1. V Písme sa udáva rodostrom mužov vtedy, keď začínajú verejne vystupovať. Mojžiš a Áron teraz začínajú svoje veľké poslanie. Izraeliti majú vedieť, že títo dvaja muži zaujímajú významné miesto v rodine izraelského národa. Rodostrom je skrátenejší, neúplný.

20. Jochabed, Jahve je sláva, slávny.

V rodostrome je Áron na prvom mieste, je starší ako Mojžiš. Ale neskoršie sa uvádza vždy Mojžiš prv a len potom Áron.

a Abiasaf. To sú popredné rodiny Koreovcov. ²⁵ Áronov syn Eleazar si vzal za ženu z Futielových dcér a ona mu porodila Finésa. To sú poprední z rodín Léviho podľa svojich čľadí.

²⁶ To je ten Áron a ten Mojžiš, ktorým Pán povedal: „Vyvedte Izraelitov z egyptskej krajiny podľa ich skupín!“ ²⁷ To oni sa rozprávali s egyptským kráľom, faraónom, keď chceli vyvieť Izraelitov z Egypta. To bol Mojžiš a Áron.

Mojžiš dostáva od Pána nezvyčajnú moc. – ²⁸ V tom čase, keď Pán v egyptskej krajine hovoril Mojžišovi, ²⁹ Pán povedal Mojžišovi: „Ja som Pán! Povedz faraónovi, egyptskému kráľovi, čo som ti hovoril!“ ³⁰ Ale Mojžiš odpovedal Pánovi: „Veď ja mám nemotorné ústa, akože ma faraón vypočuje?“

7 ¹ Pán však povedal Mojžišovi: „Pozri, dávam ťa faraónovi za božstvo a tvoj brat Áron bude tvojím prorokom. ² Ty mu rozpovieš všetko, čím som ťa poveril, a tvoj brat Áron bude hovoriť faraónovi, aby prepustil Izraelitov zo svojej krajiny. ³ Ja však zatvrdím faraónovo srdce, aby som urobil veľa svojich znamení a zázrakov v egyptskej krajine. ⁴ A faraón vás nebude počúvať, ja však položím svoju ruku na Egyptanov a za veľkých súdov vyvediem svoje voje a svoj izraelský ľud z Egypta.

⁵ Potom poznajú Egyptania, že ja som Pán, keď vystriem proti Egyptanom svoju ruku, aby som spomedzi nich vyvedol Izraelitov.“ ⁶ A Mojžiš a Áron urobili tak, ako im rozkázal Pán. Tak urobili. ⁷ Mojžiš mal osemdesiat rokov a Áron osemdesiat tri rokov, keď rokovali s faraónom.

Zázrak s hadom na potvrdenie Mojžišovho poslania. – ⁸ Pán ďalej hovoril Mojžišovi a Áronovi: ⁹ „Keď bude faraón od vás žiadať: »Nože, urobte zázrak!«, povieš Áronovi: »Vezmi svoju palicu a hod' ju pred faraóna!«, a premení sa na hadiu potvoru.“ ¹⁰ Potom Mojžiš a Áron išli k faraónovi a robili tak, ako im prikázal Pán. Áron hodil svoju palicu pred faraóna a pred jeho služobníkov a ona sa premenila na hadiu potvoru. ¹¹ Faraón dal však zavolať (svojich) mudrov a čarodějníkov a oni, egyptskí zaklínači, svojimi čarami urobili to isté: ¹² Každý z nich hodil svoju palicu a ony sa premenili na hadie potvory. Áronova palica však požrala ich palice. ¹³ No faraónovo srdce zostalo tvrdé a nepočúvol ich, ako im predpovedal Pán.

Egyptské rany, 7,14 – 10,29

Prvá rana: Premenenie nílskej vody na krv. – ¹⁴ Nato hovoril Pán Mojžišovi: „Faraónovo srdce je tvrdé. Nechce prepustiť ľud. ¹⁵ Zrána choď k faraónovi – on

7,1. Faraónovi za božstvo: ako proroci mali svojimi ústami prednášať posolstvo, čo im Pán oznámil, tak bude Áron hovoriť to, čo mu naznačí Mojžiš.

8–13. Výraz „egyptské rany“ sa bežne používa, kým text Písma ho aplikuje iba na poslednú z desiatich „rán“. Prvých deväť nazýva „zázrakmi“ a „znameniami“. ¹⁴ n. Úvodom k rozprave o egyptských ranách trebapripomenúť, že ich cieľom bolo faraónovi ukázať, že Pán, Boh Izraela, je mocnejší ako všetci falošní bohovia egyptskí. Zázrakmi sa malo dokázať a potvrdiť Božie poslanie Mojžišovo, aby Izraeliti boli presvedčení o Božej vôli a aby sa faraón napokon podrobil prinúteniu

a prepustil izraelský národ. Egyptské tresty, rany, majú úzky vzťah k egyptským krajovým podmienkam. Mnohé z nich boli ľudu aj predtým známe, keďže boli vyvolané prirodzenými príčinami, napr. zafarbenie nílskej vody na červeno, pohroma kobyliek, ktoré prinášal juhovýchodný vietor, zatmenie slnka pieskovou búrkou atď. Boh mohol využiť tieto prirodzené javy, lenže v našom prípade ostalo by tu hodne nevysvetliteľných vecí. Javy, ktoré môžu byť prirodzené, pri egyptských ranách sú niečím výnimočným: oznámené sú Mojžišom vopred, stanú sa v čase presne určenom a zase trvajú len tak dlho, pokým Mojžiš

pôjde vtedy k vode – a na nílskom brehu mu podíť v ústrety! Palicu však, čo sa premenila na hada, vezmi si do ruky ¹⁶ a povieš mu: »Pán, Boh Hebrejov, ma poslal k tebe s rozkazom. Prepust' môj ľud, aby mi slúžil na púšti! Ale ty si neposlúchol doteraz.

¹⁷ Preto toto hovorí Pán: Podľa tohoto poznáš, že ja som Pán: Pozri, ja teraz udriem palicou, čo je v mojej ruke, nílsku vodu a premení sa na krv. ¹⁸ Aj ryby, čo sú v Níle, podochnú a Níl bude páchnuť, takže sa Egyptanom bude priediť piť vodu z Nílu.«¹⁶

¹⁹ Potom Pán vravel Mojžišovi: „Povedz Áronovi: »Vezmi si svoju palicu a vystri ruku nad egyptské vody, nad ich potoky, kanály, jazerá a nad všetky ich vodné nádrže, aby sa premenili na krv. A bude krv v celom Egypte, ešte aj v drevených a kamenných nádobách!«¹⁷

²⁰ A Mojžiš a Áron urobili tak, ako im prikázal Pán. Zdvihol svoju palicu pred faraónom a jeho služobníkmi, udrel nílsku vodu a všetka nílaska voda premenila sa na krv. ²¹ Ryby v Níle podochli a Níl zapáchal tak, že Egyptania nemohli piť z Nílu vodu. A krv bola v celej egyptskej krajine. ²² Ale egyptskí zaklínači svojimi čarami urobili to isté, a tak faraónovo srdce ostalo zatvrdnuté a nepočúvol ich, ako predpovedal Pán.

²³ Faraón sa obrátil a šiel domov, a nepripúšťal si to vôbec k srdcu. ²⁴ Všetci Egyptania kopali okolo Nílu pitnú vodu, lebo nílaska voda sa piť nedala. ²⁵ Takto prešlo sedem dní odvtedy, čo Pán udrel Níl.

Druhá rana: Žaby. – ²⁶ A Pán povedal Mojžišovi: „Vojdi k faraónovi a povedz mu: »Toto hovorí Pán: Prepust' môj ľud, aby mi slúžil! ²⁷ Ak ho neprepustíš, ja navštívim žabami celý tvoj kraj!«¹⁸ Potom sa Níl bude hemžiť žabami a vyjdú von a natisnú sa do tvojho paláca, do tvojej spálne, do tvojej postele, aj do príbytkov tvojich služobníkov a tvojho ľudu, do tvojich pekární i koryt na cestu. ²⁹ Áno, žaby budú skákať po tebe, aj po tvojich poddaných a po všetkých tvojich sluhoch!«¹⁹

8 ¹ Pán prikázal Mojžišovi aj toto: „Povedz Áronovi: »Vystri ruku so svojou palicou nad rieky, kanály a rybníky a prived' žaby na egyptskú krajinu!«² I vystrel Áron ruku nad egyptské vodstvo, a tu povyliezali žaby a pokryli egyptskú krajinu. ³ Ale aj zaklínači svojimi čarami urobili to isté. Aj oni priviedli žaby na egyptskú krajinu.

⁴ Vtedy faraón dal zavolať Mojžiša a Árona a povedal: „Poproste Pána, aby odňal odo mňa a od môjho ľudu tie žaby. Potom prepustím ľud, aby šiel Pánovi priniesť obeť.«⁵ A Mojžiš povedal faraónovi: „Urči mi, nakedy mám vyprosiť tebe i tvojim služobníkom a tvojmu ľudu, aby žaby zmizli od teba a z tvojich domov a aby zostali iba v Níle?!«⁶ On odvetil: „Na zajtra!« Mojžiš povedal: „Bude podľa tvojho slova, aby si poznal, že nik nie je ako Pán, náš Boh. ⁷ Žaby sa teda vzdialia od teba a z tvojich domov, aj od tvojich služobníkov a od tvojho ľudu, iba v Níle ostanú.«²⁰

⁸ Nato Mojžiš a Áron odišli od faraóna a Mojžiš prosil Pána za sľub, ktorý dal faraónovi. ⁹ A Pán urobil podľa Mojžišovej prosby: Žaby podochli v domoch, v nádvořiach i na poliach ¹⁰ a pozhŕňali ich na veľké hromady, takže zem páchla. ¹¹ Keď faraón videl, že nastala úľava, zatvrdil si srdce a nepočúvol ich, ako predpovedal Pán.

nedá pokyn, aby prestali. Nastávajú v čase, keď obyčajne vyvstávali a sú také mocné, že presahujú akýkoľvek príklad z minulosti. Treba si všimnúť aj okolnosť, že ranami trpia len Egyptania, a Izraeliti sú stále z toho vyňatí. Egyptania sami vidia v ranách zázraky a aj svätopisec ich takto podáva. Teda nemožno

pochybovať o ich mimoriadnom charaktere. Presahujú hranice zákonov prírody a sú zjavmi nadprirodzenými, alebo lepšie povedané mimoprirodzenými.

¹⁷ „V mojej ruke“ – Mojžišova ruka je vykonávateľka Božej vôle.

Tretia rana: Komáre. – ¹² Potom Pán povedal Mojžišovi: „Povedz Áronovi: »Vystri svoju palicu a udri prach zeme, aby sa po celej egyptskej krajine premenil na komáre!«“ ¹³ Aj tak urobili. Áron vystrel ruku so svojou palicou a udrel prach zeme. I nastali komáre na ľuďoch a na dobytku. Všetok prach egyptskej krajiny sa premenil na komáre. ¹⁴ Aj zaklínači robili podobne, aby vyvolali komáre, ale im sa to nepodarilo. Boli teda komáre na ľuďoch i na dobytku. ¹⁵ Tu povedali zaklínači faraónovi: „To je Boží prst!“ Iba faraónovo srdce ostalo zatvrdnuté a on ich nepočúval, ako predpovedal Pán.

Štvrtá rana: Muchy. – ¹⁶ Potom hovoril Pán Mojžišovi: „Zajtra na úsvite predstúp pred faraóna, pôjde vtedy k vode, a povedz mu: »Toto hovorí Pán: Prepust' môj ľud, aby mi slúžil!«“ ¹⁷ Lebo ak neprepustíš môj ľud, ja privediem na teba, na tvojich služobníkov, na tvoj ľud i na tvoje domy jedovaté muchy. Domy Egypt'ánov, ba ešte aj pôda, na ktorej stoja, budú preplnené muchami. ¹⁸ S krajom Gessen však, kde býva môj ľud, urobím v tom istom čase výnimku, takže tam nebude nijakých múch, aby si zvedel, že na zemi som Pánom ja. ¹⁹ Urobím rozdiel medzi mojím a твоjím ľudom. Zajtra sa stane toto znamenie!“ ²⁰ A Pán urobil tak. Dostavili sa v rojoch jedovaté muchy do faraónovho paláca, do príbytkov jeho služobníkov a po celej egyptskej krajine. A krajina ťažko trpela od múch. ²¹ Nato dal faraón zavolať Mojžiša a Arona a povedal: „Choďte a obetujte svojmu Bohu tu v krajine!“ ²² Mojžiš však odpovedal: „Tak sa to nedá urobiť, lebo my budeme prinášať nášmu Bohu obety, ktoré sú pre Egypt'ánov ohavnosťou. Ak by sme pred ich očami prinášali obety, ktoré sú pre nich ohavnosťou, vari by nás neukameňovali? ²³ Vyberieme sa na tri dni cesty na púšť, aby sme Pánovi, nášmu Bohu, priniesli obeť tak, ako nám prikázal.“

²⁴ A faraón odpovedal: „Ja vás prepustím, aby ste Pánovi, svojmu Bohu, priniesli obeť na púšti, len sa nevzdľajte veľmi ďaleko! Pomodlite sa za mňa!“ ²⁵ Vtedy Mojžiš povedal: „Hľa, ja teraz od teba odídem a budem prosiť Pána a zajtra sa vzdialia muchy od faraóna, od jeho služobníkov a od jeho ľudu. Len nech nás faraón zasa neoklame, keď potom nebude chcieť prepustiť ľud, aby priniesol obeť Pánovi.“

²⁶ Keď Mojžiš vyšiel od faraóna, orodoval u Pána. ²⁷ A Pán urobil podľa Mojžišovej prosby a odňal muchy od faraóna, od jeho služobníkov a od jeho ľudu. Neostalo ani len jedinej. ²⁸ Ale faraónovo srdce sa zatvrdilo aj tento raz a neprepustil ľud.

9 Piata rana: Mor na dobytku. – ¹ Potom Pán povedal Mojžišovi: „Choď k faraónovi a povedz mu: »Toto hovorí Pán, Boh Hebrejov: Prepust' môj ľud, aby mi slúžil!«“ ² Lebo ak odoprieš prepustiť ho a budeš ho zdržiavať, ³ Pánova ruka bude na tvojom dobytku na poli, na koňoch, osloch, ťavách, býkoch a ovciach ako hrozná nákaza. ⁴ Pán však urobí rozdiel medzi izraelským a egyptským dobytkom a z toho, čo patrí Izraelitom, nezahynie ani kus. ⁵ Pán označil aj čas, keď povedal: „Zajtra to Pán urobí v krajine.““ ⁶ A Pán to nasledujúci deň urobil: pohynul všetok egyptský dobytok, kým z izraelského dobytku nezahynul ani jeden kus. ⁷ Faraón si to dal zistiť, a naozaj z izraelského dobytku nezahynul ani jeden kus. Srdce faraóna však ostalo tvrdé a neprepustil ľud.

8,22. V Egypte by nastalo pohoršenie, že sa tam uctieva cudzí Boh. Egypt'ania by sa urazili, keby videli

Izraelitov obetovať zvieratá, ktoré egyptský ľud uctieva ako posvätné.

Šiesta rana: Vredy. – ⁸ Nato Pán prikázal Mojžišovi a Áronovi: „Naberte si plné hrste sadzí z pece! Mojžiš nech to potom rozsype pred očami faraóna proti nebu. ⁹ Ony sa rozšíria ako jemný prach po celej egyptskej krajine a spôsobia na ľuďoch a na dobytku vredy a zdurené pluzgiere po celej egyptskej krajine.“ ¹⁰ I vzali sadze z pece a predstavili sa pred faraóna a Mojžiš ich rozsypal proti nebu. Tu vznikli na ľuďoch a na dobytku zdurené pluzgiere, ktoré sa potom rozšírili. ¹¹ Zaklínači sa však nemohli dostaviť pred Mojžiša pre vredy, lebo vredy boli na nich ako na všetkých Egyptanoch. ¹² Ale Pán zatvrdil faraónovo srdce a on ich nepočúval, ako Pán predpovedal Mojžišovi.

Siedma rana: Ľadovec. – ¹³ Potom Pán prikázal Mojžišovi: „Ráno vstaň, predstúp pred faraóna a povedz mu: »Toto hovorí Pán, Boh Hebrejov: Prepust' môj ľud, aby mi slúžil! ¹⁴ Lebo tentoraz zošlem všetky svoje rany na teba i na tvujich služobníkov a na tvoj dobytok, aby si poznal, že na celej zemi nie je nik taký, ako som ja.

¹⁵ Už teraz som mohol vystrieť ruku a teba i tvoj ľud udrieť morom tak, že by si bol vyhubený zo zeme. ¹⁶ No náročky som ťa nechal nažive, aby som ti ukázal svoju moc a aby sa tak sláva môjho mena rozšírila po celej zemi. ¹⁷ Ak budeš aj naďalej zdržiavať môj ľud a neprepustiš ho, ¹⁸ zajtra o tejto hodine zošlem veľký ľadovec, aký ešte v Egypte nebol odvtedy, čo trvá, až podnes. ¹⁹ A teraz sa rýchlo postaraj o svoj dobytok a o všetko, čo máš na poli! Lebo všetko, ľudia, dobytok, čo bude na poli a nebude utiahnuté pod strechu, zahynie, keď sa na nich spustí ľadovec.« ²⁰ Ktorí sa z faraónových služobníkov báli Pánovej hrozby, tí zaviedli svoju čľaď a svoj dobytok pod strechu. ²¹ Kto však nedbal na Pánovu hrozbu, nechal svoju čľaď a svoj dobytok na poli.

²² Vtedy Pán povedal Mojžišovi: „Vystri ruku oproti nebu, nech sa spustí ľadovec na celú egyptskú krajinu, na ľudí i na dobytok a na všetko poľné rastlinstvo v egyptskej krajine!“

²³ Mojžiš vystrel svoju palicu oproti nebu a Pán zoslal hrmenie a ľadovec. Blesky dopadali na zem a Pán dával ľadovcu padať na egyptskú krajinu.

²⁴ Počas ľadovca sa hrozne blýskalo a ľadovec bol taký veľký, aký ešte nebol v celej egyptskej krajine, odkedy vznikol národ. ²⁵ A ľadovec zbil po celej egyptskej krajine všetko, čo bolo na poli, od ľudí až po dobytok; aj všetko poľné rastlinstvo zničil ľadovec a polámal všetky stromy, čo boli na poli. ²⁶ Iba v Gesene, kde bývali Izraeliti, nebolo nijakého ľadovca. ²⁷ Tu si dal faraón zavolať Mojžiša a Árona a povedal im:

„Tentoraz som zhršil! Pán je spravodlivý, ja však a môj ľud sme hriešni. ²⁸ Oroduj u Pána! Veď primnoho je už toho hrozného hrmenia a ľadovca. Ja vás prepustím, nemusíte tu zostať!“ ²⁹ A Mojžiš mu odvetil: „Len čo vyjdem z mesta, rozťahnem ruky k Pánovi a hrmenie prestane a ľadovec nebude viac padať, aby si vedel, že zem je Pánova. ³⁰ Ale ty a tvoji služobníci, ja viem, že sa ešte nebojíte Pána, Boha.“ ³¹ Ľan a jačmeň boli zbité, lebo jačmeň bol už v klasoch a ľan bol v kvete, ³² pšenica a tenkeľ zbité neboli, lebo sú neskoršie. ³³ A Mojžiš odišiel od faraóna za mesto a rozopäl ruky k Pánovi. Tu prestalo hrmenie i ľadovec a nelial sa ani dážď na zem. ³⁴ Keď však faraón videl, že dážď, ľadovec a hrmenie prestalo, pokračoval vo svojom hriechu a zatvrdil si srdce on i jeho služobníci; ³⁵ faraónovo srdce sa zatvrdilo a neprepustil Izraelitov, ako predpovedal Pán prostredníctvom Mojžiša.

9,32. Tenkeľ je druh pšenice; inakšie sa volá aj špalda.

10 Ôsma rana: Kobyľky. – ¹ Potom Pán povedal Mojžišovi: „Chod' k faraónovi, lebo ja som mu zatvrdil srdce, aj jeho služobníkom, aby som na ňom urobil tieto svoje znamenia ² a aby si rozprával svojim deťom a vnukom, čo som vykonal Egyptanom, aké znamenia som na nich robil, aby ste vedeli, že ja som Pán.“ ³ Mojžiš a Áron išli k faraónovi a hovorili mu: „Toto povedal Pán, Boh Hebrejov: »Dokedy sa budeš zdráhať pokoriť sa mi? Prepust' môj ľud, aby mi slúžil! ⁴ Lebo ak sa budeš zdráhať prepustiť môj ľud, zajtra privediem do tvojho kraja kobyľky. ⁵ Ony tak pokryjú povrch zeme, že nebude možno vidieť zem a zožerú zvyšok toho, čo sa zachránilo a zostalo po ľadovci, a poobzierať všetky stromy, ktoré rastú na vašom poli. ⁶ Ba naplnia aj tvoje domy a domy všetkých tvojich služobníkov i všetkých Egyptanov tak, ako to tvoji otcovia a tvoji dedovia nezažili odvtedy, čo boli na zemi, až po dnešný deň.«“ Potom sa obrátil a odišiel od faraóna.

⁷ Tu vraveli služobníci faraónovi: „Dokedy nám tento bude na nešťastie? Prepust' ľud, nech slúži Pánovi. Či nevidíš, že Egypt sa rúti do záhuby?“ ⁸ I vrátili Mojžiša a Árona k faraónovi a on im povedal: „Chod'te, uctíte si Pána, svojho Boha! Ktorí sú to však, čo majú odísť?“ ⁹ Mojžiš odvetil: „Odídeme so svojimi deťmi a starcami, odídeme so svojimi synmi a dcérami, so svojimi ovcami a dobytkom, lebo máme sviatok Pána.“ ¹⁰ Tu im on povedal: „Nech je tak s vami Boh, ako vás ja nechám odísť s vašimi deťmi! Pozrite, vy máte niečo zlé za ľubom! ¹¹ Nestane sa tak! Vy, mužovia, môžete ísť a slúžiť Pánovi, veď to bola vaša žiadosť!“ A nato ich vyhnali od faraóna.

¹² Tu rozkázal Pán Mojžišovi: „Vystri ruku ponad egyptskú krajinu ku kobyľkám, aby sa dostavili na egyptskú zem a aby zožrali všetky rastliny v krajine, všetko, čo ešte ponechal ľadovec.“ ¹³ A Mojžiš vystrel svoju palicu nad egyptskú krajinu. Tu Pán dal duť nad krajinou východnému vetru celý deň a celú noc, a keď nastalo ráno, východný vietor doniesol kobyľky. ¹⁴ Tak prišli kobyľky na celú egyptskú krajinu a zniesli sa vo všetkých končinách Egypta v ohromnom množstve. Nikdy predtým (tam) nebolo toľko kobyľiek, ako bolo týchto, a nikdy tam toľko ani po nich nebude. ¹⁵ Pokryli povrch celej krajiny, až sa v krajine zotmelilo. Zožrali všetky poľné byliny a všetko ovocie na stromoch, čo zostalo po ľadovci, takže v celej egyptskej krajine nezostalo ani zeleného lístka na stromoch a na poľných rastlinách.

¹⁶ I poponáhľal sa faraón zavolať Mojžiša a Árona a povedal: „Zhrešil som proti Pánovi, vášmu Bohu, aj proti vám! ¹⁷ A teraz mi ešte tentoraz odpusťte môj hriech a proste Pána, svojho Boha, aby odvrátil odo mňa aspoň toto smrtiace nebezpečenstvo!“ ¹⁸ Mojžiš teda odišiel od faraóna a orodoval u Pána. ¹⁹ A Pán dal duť silnému vetru od Stredozemného mora, ktorý kobyľky odniesol a vrhol ich do Červeného mora. Na celom území Egypta neostalo ani jednej kobyľky. ²⁰ Ale Pán zatvrdil faraónovo srdce a on neprepustil Izraelitov.

Deviata rana: Tma. – ²¹ Potom Pán povedal Mojžišovi: „Vystri ruku oproti nebu, aby na celú egyptskú krajinu doľahla tma; taká tma, že ju možno nahmatať!“

10,1. Výrok „Boh zatvrdil srdce faraónovi“ treba chápať tak, že nie proti jeho vôli. Boh priamo nechce a nezapríčiňuje hriech, hoci ho z druhej strany dopúšťa tým, že násilne nezabraňuje, aby sa človek prehrešoval. Lenže Boh vládne aj nad hriechom, on ho spravodlivo potrestá a aj zlo môže obrátiť na svoju

slávu. Ľudia, ktorí vidia, ako Boh nenávidí hriech, ako zvíťazí nad každým zlom, presvedčia sa o veľbe pravého Boha.

11. „Mužovia.“ – Vôbec nie! Odídu všetci (9). Nedôverivý faraón by chcel, aby ženy a deti ostali ako rukojemníci.

²² I vystrel Mojžiš ruku k nebu a v celej egyptskej krajine nastala hustá trojdňová tma. ²³ Nik nevidel druhého a tri dni sa nemohol nik pohnúť zo svojho miesta. Izraeliti však mali všetci svetlo vo svojich príbytkoch. ²⁴ Tu dal faraón zavolať Mojžiša a Árona a povedal im: „Odídte, slúžte Pánovi! Len vaše ovce a váš dobytok nech tu zostanú. Aj vaše deti nech idú s vami!“ ²⁵ Mojžiš však odvetil: „Musíš nám dať aj na zápalné a na celostné obety, aby sme ich priniesli Pánovi, nášmu Bohu. ²⁶ My zoberieme svoj dobytok, nezostane tu ani kopyta, lebo my musíme z neho vybrať, aby sme tak slúžili Pánovi; a ani sami nevieme, čím máme slúžiť Pánovi, kým ta nedôjdeme.“ ²⁷ Tu Pán zatvrdil faraónovo srdce a on ich nechcel prepustiť. ²⁸ Ba faraón povedal Mojžišovi: „Prac sa odo mňa! A neopováž sa viac prísť mi na oči! Lebo keď sa mi ukážeš na oči, budeš synom smrti!“

²⁹ A Mojžiš odvetil: „Nech je tak, ako si povedal, už sa viac neukážem pred tebou!“

Východ z Egypta, 11,1 – 13,16

11 Mojžiš oznamuje smrť prvorodených. – ¹ Pán hovoril Mojžišovi: „Ešte jednou ranou budem biť faraóna a Egypt. Potom vás už stadiaľto prepustí. Nielenže vás prepustí, lež bude vás hnať odtiaľto. ² Povedz všetkému ľudu, aby si mužovia i ženy vyžiadali od svojich známych strieborné a zlaté predmety!“

³ A Pán prebudil v Egyptanoch priazeň voči ľudu. Aj Mojžiš bol veľmi vážnym mužom v egyptskej krajine, tak v očiach faraónových úradníkov, ako aj v očiach ľudu.

⁴ Potom Mojžiš vravel: „Toto hovorí Pán: »O polnoci prejdem Egyptom. ⁵ Vtedy zomrie každý prvorodený v egyptskej krajine, od prvorodeného faraónovho, ktorý má sedieť na jeho tróne, až po prvorodeného otrokyne, čo je pri žarnove, aj všetko prvorodené z dobytky.« ⁶ A bude nárek po celej egyptskej krajine, aký dosiaľ nebol, ani viac nebude. ⁷ Ale u Izraelitov ani pes nezaštekne ani na človeka ani na dobytča, aby ste poznali, že Pán obdivuhodne rozlišuje Egyptanov od Izraelitov. ⁸ Potom prídu všetci tito tvoji služobníci ku mne, padnú predom mnou a budú prosiť: »Odíd ty aj tvoj ľud, čo ti je poddaný!« A potom pôjdem.“ A odišiel od faraóna veľmi rozhnevaný. ⁹ Pán však povedal Mojžišovi: „Faraón vás nepočúval len preto, aby pribudlo mojich divov v egyptskej krajine.“

¹⁰ Mojžiš a Áron robili pred faraónom všetky tieto zázraky, Pán však zatvrdzoval faraónovo srdce a on neprepustil Izraelitov zo svojej krajiny.

11,2. Pán bol prislúbil Mojžišovi, že z Egypta odídu Izraeliti obohatení (pozri 3,22 a tiež 12,35). Ľudské srdce je v rukách Božích a Pán sa postaral, že Egyptania zmenili v krátkom čase, temer v okamihu, svoj nepriateľský postoj voči Izraelitom v neohraničenú žičlivosť. Dávali Izraelitom, čo si len žiadali. 11,4–8. Nešťastie, čo zastihne egyptských prvorodených, bude trestom za to, že Egyptania nechceli prepustiť Izrael a že utláčali „prvorodeného Pánovho“, izraelský národ. Žarnov, ručný mlyn. Skladal sa

z dvoch hladkých kameňov. Na jeden sa nasypalo zrno a druhým sa po nasypanom zrne sem-tam pohybovalo. Táto práca bola ťažká a robievali ju obyčajne otrokyne alebo ženy. Hrozný nárek – orientálci prejavujú radosť a žalosť živšie ako my. Keď zahynie prvorodený, nádej rodiny, nárek je veľký a vzrastá do nezmerateľných rozmerov. Úžas sa zväčšuje aj tým, že nárek bude v každej egyptskej rodine. U Izraelitov však bude ticho, ani len pes nezaštekne, tam nikto z prvorodených nezomrie.

12 Veľkonočný baránok. – ¹ Pán povedal Mojžišovi a Áronovi v egyptskej krajine: ² „Tento mesiac bude pre vás počiatočným mesiacom. Bude vám prvým mesiacom v roku. ³ Celej izraelskej pospolitosti oznámte: »Desiateho tohoto mesiaca nech si každý zaobstará baránka pre svoju rodinu, pre každý dom! ⁴ Ak je však rodina málo na jedného baránka, potom nech si zaobstará spolu so svojím susedom, ktorého rodina býva najbližšie, podľa počtu osôb; podľa toho si máte zadovážiť baránka, koľko kto z vás zje. ⁵ Baránok musí byť bezchybný, ročný samček. Vyberiete si ho spomedzi oviec alebo kôz. ⁶ A bude vo vašej opatere do štrnásteho dňa tohto mesiaca, keď ho celá izraelská pospolitosť v podvečer zabije. ⁷ I vezme sa z jeho krvi a namažú sa ňou obe veraje a vrchný prah dverí na domoch, v ktorých ho budú jesť. ⁸ A v tú noc budú jesť mäso upečené na ohni; budete ho jesť s nekvaseným chlebom a s horkými zelinami. ⁹ Nič nesmiete z neho jesť surové ani uvarené vo vode, ale iba upečené na ohni, i hlavu, nôžky a vnútornosti. ¹⁰ Nič z neho nenecháte do rána. Čo by však z neho malo zostať do rána, spálite to na ohni.

¹¹ A budete ho jesť takto: Bedrá budete mať opášané, obuv na nohách a palicu v ruke. Budete jesť narýchlo, lebo je to Pánov prechod (Pesach). ¹² Lebo v tú noc prejdem celou egyptskou krajinou a usmrťím všetko prvorodené v egyptskej krajine od človeka až po dobytok a nad všetkými bohmi Egypta vykonám súd ja, Pán! ¹³ Krv na vašich domoch, v ktorých bývate, bude znamením na vašu záchranu. Keď uvidím krv, prejdem popri vás a nezastihne vás nijaký zhubný úder, keď budem biť Egypt. ¹⁴ Tento deň bude pre vás pamätným dňom a budete ho sláviť ako Pánov sviatok: z pokolenia na pokolenie ho budete sláviť ako večité ustanovenie!

Sviatok Nekvasených chlebov. – ¹⁵ Sedem dní budete jesť nekvasené chleby. Ihneď v prvý deň odstránite kvas zo svojich domov, lebo každý, kto by od prvého až do siedmeho dňa jedol niečo kysnuté, bude vyhladený z Izraela. ¹⁶ V prvý deň budete mať sväté zhromaždenie; aj v siedmy deň budete mať sväté zhromaždenie. V tieto dni nebudete konať nijakú prácu okrem toho, čo je potrebné na prípravu

12,1 n. Nariadenie o pasche, čiže o slávení sviatku Veľkej noci, nedal Boh Mojžišovi po poslednej návšteve u faraóna, ale už niekedy prv, azda ešte začiatkom mesiaca nisan (alebo abíba), lebo spolu sa určuje aj to, že tento mesiac bude prvým mesiacom v roku. Nariadenie o pasche stalo sa teda pred desiatym dňom a pred záhubou prvorodených. Lež svätopisec rozpravu o nariadení uvádza osve, aby nerušil rozprávanie o ranách. Začína nový úsek dejín Izraela, preto Boh mení aj začiatok ich roku. Doteraz sa rok u Izraelitov začínal mesiacom tíšri (sept.

– okt.), odteraz nový rok (náboženského kalendára) bude sa začínať na jar mesiacom siedmym (abíb – mesiac klasov, ktorý padal na jarnú rovnodennosť, teda marec – apríl). V Pentateuchu sa siedmy mesiac volá ešte starším názvom abíb, neskoršie dostáva meno nisan. 6. V podvečer, doslovne medzi dvoma večermi. U Izraelitov sa deň končil západom slnka a vtedy nastával prvý večer. Východom večernice (Venuše) začínal sa nasledujúci deň a to bol druhý večer. Teda baránka mali obetovať 14. abíba v čase medzi západom slnka a východom večernice – v podvečer. Neskoršie

v tento čas prinášala sa každodenná celostná žertva (Ex 29,39.41).

8. Baránok sa zje v noci zo 14. na 15. abíb.

10–14. Z baránka nesmie nič ostať, celý sa musí zjesť alebo potom spáliť, aby nedošlo k jeho zneucteniu, lebo Izraeliti po jeho zjedení odišli z Egypta. – Slávnosť veľkonočného baránka v Egypte má tú zvláštnosť, že sa predpisuje účastníkom, aby boli pripravení na cestu. Majú mať opášané bedrá atď. – Pascha je z hebrejského slova pesach a značí ‚prechod‘. Znamená, že Pán, keď prechádzal Egyptom a hubil prvorodených, popri izraelských domoch prešiel a ušetril ich od pohromy, pretože domy izraelské boli označené baránkovou krvou. Neskoršie pascha značí nielen prechod, ale aj veľkonočného baránka a samotnú veľkonočnú slávnosť, Veľkú noc.

15. Príkaz jesť za sedem dní nekvasené chleby má symbolický význam. Znamená nový život, očistený od kvasu hriechov (1 Kor 5,8) a pripomína aj to, že Izraeliti narýchlo odišli z Egypta, keď už nemali kedy zaprávať na chlieb (Lv 23,6; Nm 28,7). „Vyhladený z Izraela“ znamená nie usmrtený, ale vyobcovaný spomedzi Izraelitov.

jedla pre každú osobu. ¹⁷ Takto zachovávajúte (zákon) nekvasených chlebov, lebo práve v tento deň som vyviedol vaše zástupy z egyptskej krajiny. Tak zachovávajúte tento deň z pokolenia na pokolenie ako večné ustanovenie!

¹⁸ V prvom (mesiaci), od večera štrnásteho dňa tohto mesiaca budete jesť nekvasené chleby až do večera dvadsiateho prvého dňa tohto mesiaca. ¹⁹ Sedem dní sa nesmie nájsť vo vašich domoch kvas, lebo každý, kto bude jesť niečo kysnuté, bude z izraelskej pospolitosti vyhladený, či je cudzinec alebo domorodec! ²⁰ Nesmiete jesť nič kysnuté! Vo všetkých vašich príbytkoch sa bude jesť len nekvasený chlieb.“

Ustanovenie sviatku Paschy. – ²¹ Tu Mojžiš zvolal všetkých starších Izraela a povedal im: „Vyberte sa a zaoštarajte si pre svojich príslušníkov baránka a obetujte paschu! ²² Do krvi, ktorá bude v miske, omočte zväzok yzopu a pomažte ňou obe veraje a vrchný prah! ²³ Nik z vás nech však nevychádza z dverí svojho domu až do rána. Pán bude totiž prechádzať a biť Egyptanov. Keď však uvidí krv na hornom prahu a na oboch verajach, Pán prejde popri domových dverách a nedovolí hubiteľovi vojsť do vašich domov a zabíjať. ²⁴ Zachovajte teda toto ustanovenie, lebo je to príkaz, ktorý platí pre teba a pre tvoje deti naveky! ²⁵ Aj potom, keď vojdete do krajiny, ktorú vám dá Pán, ako to prisľúbil, takto zachovávajúte tento zvyk! ²⁶ A keď sa vás opýtajú vaše deti: »Čo to máte za zvyk?«, ²⁷ vy odpoviete: »To je obetovanie paschy pre Pána, ktorý obišiel domy Izraelitov v Egypte, keď bil Egyptanov a keď naše domy ušetril.«“

Tu ľud padol na kolena a klaňal sa.

²⁸ A Izraeliti išli a urobili tak, ako Mojžišovi a Áronovi prikázal Pán. Tak urobili.

Smrť egyptských prvorodených. – ²⁹ O polnoci Pán pobil všetkých prvorodených v egyptskej krajine, od prvorodeného faraónovho, čo mal sedieť na jeho tróne, až po prvorodeného zajatca, čo bol v žalári, aj všetky prvorodené zvieratá. ³⁰ V tú noc vstal faraón i všetci jeho služobníci a všetci Egyptania a v Egypte nastal hrozný nárek, lebo nebolo domu, kde by nebolo mŕtveho. ³¹ A ešte v noci dal zavolať Mojžiša a Árona a povedal: „Vstávajte! Odídte spomedzi môjho ľudu, ty aj Izraeliti, a choďte slúžiť Pánovi, ako ste si to žiadali! ³² Vezmite so sebou aj ovce a dobytok, ako ste si žiadali, a choďte! A vyproste aj pre mňa požehnanie!“ ³³ Egyptania tiež súrili, aby ľud čím skôr odišiel z krajiny, lebo vraveli: „Všetci pomrieme!“ ³⁴ Ľud si vzal cestu, prv ako vykyslo, dieže, zabalené do plášťov, na plecيا. ³⁵ Izraeliti sa zachovali aj podľa Mojžišovho návodu a vyžiadali si od Egyptanov strieborné a zlaté predmety i šatstvo. ³⁶ Pán však vzbudil voči ľudu priazeň Egyptanov, takže vyplnili ich žiadosť, a tak vydrancovali Egyptanov.

Izraeliti sa dávajú na pochod. – ³⁷ Nato sa Izraeliti pohli z Ramesesu do Sokotu, bolo ich asi šesťstotisíc pešo idúcich mužov, okrem detí. ³⁸ S nimi šlo aj

22. Yzop, písaný prv aj hyzop, nie je obyčajný yzop (*Hysopus officinalis*), ktorý nerastie v Palestíne, ale je to pyskatá rastlina, podobná rozkvitnutej chabzde. Chlpatými stonkami a vetvičkami pod kvetným kalichom môže nachytať hodne tekutiny. Rastie hojne v Palestíne: na skalnatých miestach a na rovnej kamenitej streche orientálnych domčekov. Zväzok yzopových vetvičiek mohol nahradiť naše kropidlo.

23. Hubiteľ je anjel, ktorý je nástrojom Božím, čo bude hubiť prvorodených.

37. „Šesťstotisíc mužov“ – tento nadsadený počet môže reprezentovať počet všetkého izraelského ľudu v čase, keď sa tento biblický text (jahvistický prameň – J) zrodil (r. 950 pr. Kr.).

38. Všeljaký ľud – to sú príslušníci iných národov: Arabi, Hyksosovia atď., ktorí mali dobrú príležitosť odísť z Egypta (*Nm* 11,4; *Dt* 29,10).

mnoho všelijakého ľudu, ovce a dobytok, nesmierne veľké stáda.³⁹ Z cesta, ktoré si vzali z Egypta, napiekli nekvasených osúchov; cesto nemohlo vykysnúť, lebo ich hnali z Egypta a nemohli sa dlho zdržiavať a pripraviť si jedlo na cestu.

⁴⁰ Izraeliti bývali v Egypte štyristotridsať rokov. ⁴¹ Po dokončení štyristotridsiatic rokov, práve v ten deň, odišli všetky Pánove voje z egyptskej krajiny. ⁴² Bola to noc bdenia, zasvätená Pánovi, keď ich vyviedol z Egypta. To je tá Pánova noc, ktorú majú bdením sláviť všetci Izraeliti z pokolenia na pokolenie.

Dodatky k predpisom o pasche. – ⁴³ Pán prikázal Mojžišovi a Áronovi: „Toto je predpis o pasche: Nijaký cudzinec z nej nesmie jesť. ⁴⁴ Každého kúpeného otroka obrež, len potom z nej môže jesť. ⁴⁵ Prísťahovalec a nájomník z nej nesmú jesť. ⁴⁶ Musí sa zjesť v jednom a tom istom dome a nič z mäsa nesmieš vyniesť von z domu, ani mu nesmiete polámať nijakú kosť. ⁴⁷ Celá izraelská pospolitosť to bude tak robiť. ⁴⁸ Ak je pri tebe nejaký cudzinec a chcel by pre Pána zasvätiť paschu, tak sa musia dať všetci jeho príslušníci obrezať. Len potom sa môže priblížiť a sláviť ju a bude ako domorodec, ale neobrezaný z nej nesmie v nijakom prípade jesť. ⁴⁹ Ten istý zákon platí pre domorodcov i pre cudzincov, ktorí sa medzi vami zdržujú!“ ⁵⁰ A všetci Izraeliti urobili tak, ako Pán prikázal Mojžišovi a Áronovi. Tak urobili. ⁵¹ A v ten istý deň Pán vyviedol Izraelitov z egyptskej krajiny v zoradených zástupoch.

13 ¹ Pán povedal Mojžišovi: ² „Zasväť mi všetko prvorodené, čo u Izraelitov otvára materské lono, či už u ľudí alebo u dobytká! To bude moje.“

Zákon o nekvasenom chlebe. – ³ Mojžiš potom hovoril ľudu: „Pamätajte na tento deň, v ktorý ste odišli z Egypta, z domu otroctva, keď vás Pán odtiaľ vyviedol mocnou rukou. Preto sa nesmie jesť nič kysnuté. ⁴ Dnes odchádzate, v mesiaci abíb. ⁵ Keď ťa Pán vovedie do krajiny Kanaánčanov, Hetejcov, Amorejčanov, Hevejcov a Jebujejcov, ktorú ti chce dať, ako to pod prísahou sľúbil tvojim otcom, do krajiny, ktorá oplýva mliekom a medom, vtedy budeš zachovávať tento zvyk v tomto mesiaci. ⁶ Sedem dní budeš jesť nekvasené chleby a na siedmy deň bude Pánov sviatok. ⁷ Sedem dní sa budú jesť nekvasené chleby a nesmie byť nič kysnuté vidieť v celom tvojom okolí; kysnute cesto sa nesmie nájsť u teba. ⁸ V ten deň povieš svojmu synovi: »To sa robí pre to, čo pre mňa urobil Pán, keď som vyšiel z Egypta.« ⁹ A nech je to znamením na tvojej ruke a znakom medzi tvojimi očami, aby bol v tvojich ústach Pánov zákon, lebo Pán ťa mocnou rukou vyviedol z Egypta. ¹⁰ A tento predpis budeš zachovávať rok čo rok v určený čas.

Zákon o prvorodených. – ¹¹ Keď ťa Pán vovedie do krajiny Kanaánčanov, ako odprisahal tvojim otcom, a keď ti ju dá, ¹² všetko, čo otvára materské lono, odstúpiš Pánovi. Čo bude prvorodené medzi tvojimi zvieratami a čo bude mužského pohlavia, všetko bude patriť Pánovi. ¹³ Prvorodeného osla zameníš ovcou, ak ho nezameníš, zabiješ ho. Každého prvorodeného zo svojich detí vykúpiš. ¹⁴ A keď sa ťa v budúcnosti tvoj syn opýta: »Čo to znamená?«, odpovieš mu: »Pán nás silnou rukou

13,2. Zasväťte mi, oddelte mi, pre mňa určite ako vec posvätnú všetko prvorodené, čo u Izraelitov otvára materské lono. Prvorodení z ľudí (mužského pohlavia) mali slúžiť Bohu ako kňazi, nesúvisí s Paschou, ale so smrťou egyptských prvorodených.

13. Osol bol zvieratám nečistým; nebolo dovolené obetovať nečisté zvieratá.

vyviedol z Egypta, z domu otroctva.¹⁵ Keďže sa faraón zdráhal prepustiť nás, Pán pobil všetko prvorodené v egyptskej krajine, od prvorodeného u ľudí až po prvorodené z dobytky. Preto teraz obetujem Pánovi všetko, čo otvára materské lono, ak je mužského pohlavia, a vykupujem každého svojho prvorodeného syna.«¹⁶ A nech je to znamením na tvojej ruke a znakom medzi tvojimi očami, lebo silnou rukou nás Pán vyviedol z Egypta.«

Pochod Izraelitov k vrchu Sinaj, 13,17 – 18,27

Cesta zo Sokotu do Etamu. –¹⁷ Keď teda faraón prepustil ľud, Boh ho nevedol po ceste cez fílištínsku krajinu – hoci bola najkratšia –, lebo Boh povedal:

„Aby ľud azda neoľutoval, keby videl pred sebou boj, a aby sa potom nevrátil do Egypta!“

¹⁸ Preto Boh viedol ľud okľukou, cestou po púšti popri Červenom mori. Izraeliti vyšli z Egypta v bojovej zostave.¹⁹ Mojžiš vzal so sebou aj Jozefove kosti. On dal totiž Izraelitom slávnostne prisahať: „Pán sa vás istotne ujme. Potom odnesie odtiaľto moje kosti so sebou.“

²⁰ Keď odišli zo Sokotu, utáborili sa v Etame, na okraji púšte.²¹ Pán šiel pred nimi cez deň v oblačnom stĺpe, aby im ukazoval cestu, v noci zasa v ohnivom stĺpe, aby im svietil, takže mohli dňom i nocou putovať.²² A nikdy nezmizol oblačný stĺp cez deň, ani ohnivý stĺp v noci spopred ľudu.

14 Od Etamu k Červenému moru. –¹ Pán hovoril Mojžišovi.² „Rozkáž Izraelitom zmeniť smer a utáboriť sa pri Pihachirote medzi Magdalom a morom! Naproti Belsefonu sa utáboríte, pri mori!³ Faraón si bude totiž myslieť o Izraelitoch: Iste poblúdili v kraji, púšť ich má v objatí!⁴ A ja opäť zatvrdím faraónovo srdce, a bude sa hnať za vami. Potom faraónovi a všetkému jeho vojsku ukážem svoju moc a Egyptania spoznajú, že ja som Pán!“ A urobili tak.

⁵ Keď egyptskému kráľovi oznámili, že ľud utiekol, zmýšľanie faraóna i jeho služobníkov sa obrátilo proti ľudu a vraveli: „Čo sme to len urobili, že sme prepustili Izraelitov zo svojich služieb?“⁶ I dal zapriať do svojho voza a svoj (bojový) ľud vzal so sebou,⁷ šesťsto vybraných vozov s inými egyptskými vozmi a na každom z nich udatných bojovníkov.⁸ Pán zatvrdil srdce egyptského kráľa, faraóna, takže sa pustil za Izraelitmi, hoci Izraeliti odišli pod ochranou zdvihutej ruky.⁹ Egyptania sa hnali za nimi a všetky faraónove vozy a záprahy s vojskom ich zastihli, keď táborili pri mori pri Pihachirote naproti Belsefonu.¹⁰ Keď sa faraón približoval, Izraeliti zdvihli oči a videli, že Egyptania tiahnu za nimi. Tu sa ich zmocnil veľký strach a volali k Pánovi.¹¹ A Mojžišovi vraveli: „Či nebolo v Egypte hrobov, keď si nás zobral so sebou umrieť na púšti?! Čo si nám to urobil, že si nás vyviedol z Egypta?“

16. Porov. v. 9. Po návrate z babylonského zajatia Židia vkladali slová v. 1–10 a 11–16 ako i *Dt* 6,4–9 a *Dt* 11,13–21 do kožených schránok a priväzovali si ich na čelo a na ľavú ruku remienkami. Tieto modlitebné remienky, zvané tefillín, spomínajú sa v *Mt* 23,5.

17. Tu sa začína vlastný exodus, cesta Božieho ľudu z egyptského otroctva po púšti do zaslúbenej zeme. Kresťanská tradícia v ňom vidí predobraz cesty,

ktorou sa uberá Cirkev (alebo veriaci duša) púšťou života k blaženej večnosti.

19. Pozri *Gn* 50,24.

21–22. Oblačný stĺp a ohňový stĺp je jedným a tým istým javom (14, 24). Cez deň bol tmavý a v noci svietil. Prostredníctvom tohto stĺpa Boh ukazuje, že je prítomný medzi svojim ľuďom a že ich aj vedie a určuje im cestu.

¹² Nehovorili sme ti o tom v Egypte, keď sme ti vraveli: »Nechaj nás na pokoji, budeme slúžiť Egyptanom!« Ved' lepšie by nám bolo slúžiť v Egypte, ako zomrieť na púšti!« ¹³ Tu Mojžiš povedal ľudu: „Nebojte sa! Len vytrvajte a uvidíte Pánovu záchranu, ktorú dnes uskutoční pre vás. Lebo ako dnes vidíte Egyptanov, tak ich už neuvidíte naveky. ¹⁴ Pán bude za vás bojovať, vy sa budete len diviť.“

Záchrana Izraelitov. – ¹⁵ A Pán povedal Mojžišovi: „Čo voláš ku mne? Rozkáž Izraelitom, aby sa pohli! ¹⁶ Zdvihni svoju palicu a vystri ruku nad more a rozdeľ ho, aby Izraeliti mohli prejsť stredom mora po suchu! ¹⁷ Ja však zatvrdím srdce Egyptanov, aby sa hnali za vami. A tak ukážem svoju moc na faraónovi a na celom jeho vojsku, na jeho vozoch a na jeho záprahoch, ¹⁸ aby Egyptania poznali, že ja som Pán, keď ukážem na faraónovi, na jeho vozoch a na jeho záprahoch svoju moc.“ ¹⁹ Nato Boží anjel zmenil svoje miesto. Predtým šiel pred izraelskými vojnami a teraz sa odobral za ne. Aj oblačný stĺp zmenil svoje miesto spored nich a postavil sa za nich. ²⁰ Takto sa dostal medzi egyptské vojsko a medzi izraelské vojsko. A oblak bol na jednej strane temný, na druhej osvetľoval noc, a tak sa celú noc nedalo k tamtým priblížiť.

Skaza Egyptanov. – ²¹ Mojžiš však vystrel ruku nad more a Pán ho celú noc prudkým východným vetrom rozháňal a more vysušil. Takto sa voda rozdelila ²² a Izraeliti prešli stredom mora po suchu, kým vody boli pre nich ako múr na ich pravici a ľavici.

²³ Egyptania ich však prenasledovali a všetky faraónove kone, vozy a záprahy pustili sa za nimi doprostred mora. ²⁴ V čase rannej stráže Pán hľadel v ohňovom a oblačnom stĺpe na Egyptanov a egyptské vojsko uviedol do zmätku. ²⁵ Spôsobil tiež, že im kolesá z vozov odpadávali a že len s ťažkosťou mohli napredovať. Tu Egyptania vraveli: „Utekajme pred Izraelitmi! Ved' Pán bojuje za nich proti Egyptanom!“ ²⁶ A Pán povedal Mojžišovi: „Vystri ruku nad more, aby sa vody zliali na Egyptanov, na ich vozy a na ich záprahy!“ ²⁷ I vystrel Mojžiš ruku nad more a more sa za rána vrátilo na svoje pôvodné miesto, a pretože Egyptania utekali práve proti nemu, Pán tak zahnal Egyptanov doprostred mora. ²⁸ Vody sa vrátili späť a zavalili vozy, záprahy a všetky faraónove vojská, ktoré sa za nimi pustili do mora. Nezostal z nich ani len jeden. ²⁹ Izraeliti však po suchu prešli stredom mora, kým vody po ich pravici a ľavici stáli ako múr.

³⁰ Takto Pán v ten deň vyslobodil Izrael z rúk Egyptanov a Izrael videl mŕtvych Egyptanov ležať na morskom pobreží. ³¹ Izrael teda videl veľký zázrak, ktorý Pán urobil na Egyptanoch. Ľud sa bál Pána a dôveroval Pánovi i jeho služobníkovi Mojžišovi.

15 Víťazná pieseň. – ¹ Vtedy Mojžiš a Izraeliti zaspievali Pánovi túto pieseň:

„Spievať budem Pánovi,
lebo vznešený, slávne vznešený je:
koňa i povoz zmietol do mora.

14,15–31. Pri prechode cez Červené more ide o dva zázraky. More sa rozdeľuje na vystretie Mojžišovej ruky, ako to Boh prisľúbil, a poskytuje prechod suchou nohou po dne mora vtedy, keď to Izraeliti najviac potrebujú. A keď sa Egyptania pustia stredom mora za Izraelitmi, more sa na Mojžišov pokyn vracia späť. – Kresťanská tradícia vidí v tomto zázraku predobraz spásy a najmä krstu. Na viac ako

20 miestach Písma spomína sa na tento príbeh (Joz 4,22–24; Múd 19,17; Iz 43,16 n.; Ž 78,13; 105,37; 114 atď.).

24. Ranná stráž – Židia až do rímskych čias rozdeľovali noc na tri časti (vigilie–stráže); prvá stráž bola podľa nášho času od 6. hod. večer až do 10. nočnej, druhá stráž od 10. do 2. hod. po polnoci a tretia od 2. do 6. hod. ráno.

15,1. V piesni Boží ľud ďakuje Bohu za poskytnutú ochranu a pomoc pri prechode cez Červené more a celá pieseň nabáda Izraelitov k dôvere voči Bohu v každom čase. Táto Mojžišova pieseň mala veľký vplyv na neskoršiu izraelskú poéziu (Ž 77,17–21; Iz 12,1 n.; 43,16; 51,10; Múd 10,21; Zjv 15,2,3).

- ² Moja sila a moja udatnosť je Pán
a stal sa mi spásou.
Toto je môj Boh, budem ho velebíť,
Boh môjho otca, budem ho chváliť.
- ³ Pán je bojovník,
Pán je jeho meno.
- ⁴ Faraónove vozy a jeho vojsko zmietol do mora
a jeho vyberaní vodcovia sa potopili v Červenom mori.
- ⁵ Vlny ich pokryli,
klesli sťa kameň do hlbín.
- ⁶ Tvoja pravica, Pane, čo vynikáš mocou,
tvoja pravica, Pane, nepriateľa zasiahla.
- ⁷ Svojou nesmiernou vznešenosťou
zničil si svojich protivníkov,
vyslal si svoj hnev, čo ich strávil sťa plevu.
- ⁸ Dychom tvojho rozhorčenia nahromadili sa vody,
prúdy ako hrádza stáli,
nakopili sa vprostred mora vlny.
- ⁹ Nepriateľ si povedal: »Zaútočím, dochytím,
rozdelím korisť, uhasi sa moje zúrenie.
Vytasím svoj meč,
zmocní sa ich moja ruka.«
- ¹⁰ Zadul si svojím vetrom: pokrylo ich more,
potopili sa sťa olovo
vo vodách búrlivých.
- ¹¹ Kto je rovný tebe medzi bohmi, Pane,
kto je rovný tebe, čo vynikáš svätosťou?
Si hrozný v pochvalných činoch a robíš zázraky.
- ¹² Vystrel si svoju pravicu
a zem ich prehltla.
- ¹³ Vo svojej priazni si viedol ľud, čo si vykúpil,
svojou silou si ho viedol
k svojmu svätému príbytku.
- ¹⁴ Dypočuli sa národy a zhrozili sa:
obyvateľov Filištínska pochytila hrôza.
- ¹⁵ Vtedy sa preľakli kniežatá Edomu,
vojvodcov moabských prenikol strach.
Střppli kanaánski obyvatelia všetci,
- ¹⁶ doľahla na nich úzkosť a strach:
pre silu tvojho ramena
stuhli na kameň.
- Tak prechádzal tvoj ľud, Pane,
tak prechádzal ľud, ktorý si si prisvojil.

¹⁷ Voviedol si ich a osadil si ich na svojom vlastnom vrchu, na mieste, ktoré si prichystal za bývanie sebe, Pane, vo svätyni, ktorej základy kládli tvoje ruky.

¹⁸ Pán bude kraľovať naveky a navždy!“

¹⁹ Keď teda faraónove kone s vozmi a záprahmi vošli do mora, Pán dal morským vodám privaliť sa na nich, kým Izraeliti prešli stredom mora po suchu.

²⁰ Aj Áronova sestra, prorokyňa Mária, vzala do rúk bubienok a všetky ženy išli za ňou s bubienkami a s tancom. ²¹ Mária im pedspevovala:

„Spievajte Pánovi,
lebo je veľmi vznešený!
Koňa i pohoniča
hodil do mora.“

Od Červeného mora do Máry a Elimu. – ²² Potom sa Mojžiš s Izraelom pohol od Červeného mora a tiahli cez púšť Sur. Tri dni šli po púšti a nenašli vodu. ²³ Došli do Máry, ale vodu z Máry piť nemohli, lebo bola horká. Preto sa aj volá Mára (Horkosť). ²⁴ A ľud reptal proti Mojžišovi: „Čo budeme piť?“ ²⁵ On volal k Pánovi a Pán mu ukázal drevo, a keď ho hodil do vody, vody zosladi. Tam im dal zákon a právo a tam ich podrobil skúške. ²⁶ A povedal: „Ak budeš počúvať hlas Pána, svojho Boha, a budeš robiť to, čo je v jeho očiach správne, a poslúchneš všetky jeho rozkazy a zachováš všetky jeho ustanovenia, potom ťa nezastihnem takými biedami, akými som postihol Egyptanov, lebo ja, Pán, som tvoj lekár.“ ²⁷ Nato prišli do Elimu, kde bolo dvanásť vodných prameňov a sedem paliem. Tam sa teda utáborili pri vode.

16 Pokrm Izraelitov na púšti – prepelice a manna. – ¹ Keď sa pohli z Elimu, prišla celá izraelská pospolitosť na púšť Sin, ktorá je medzi Elimom a Sinajom, v pätnásty deň druhého mesiaca po svojom východe z Egypta. ² A celá izraelská pospolitosť reptala proti Mojžišovi a Áronovi na púšti. ³ Izraeliti im vraveli: „Bár by sme boli pomreli Pánovou rukou v Egypte, keď sme sedávali nad hrncami mäsa a mohli sa najesť chleba dosýta! Ved' vy ste nás vyviedli na túto púšť, aby ste zahubili celú túto spoločnosť hladom!“ ⁴ Vtedy Pán hovoril Mojžišovi: „Hľa, ja vám dám padať chlieb z neba! Ľud nech potom vychádza a nech si zbiera, koľko bude potrebovať na deň! Týmto ho chcem podrobiť skúške, či bude kráčať podľa môjho zákona, alebo nie.“ ⁵ V šiesty deň však nech odložia z toho, čo donesú: bude toho dvakrát toľko, ako zbierajú každý deň.“ ⁶ Mojžiš a Áron povedali všetkým Izraelitom: „Večer teda spoznáte, že Pán nás vyviedol z egyptskej krajiny. ⁷ Ráno zasa uvidíte Pánovu slávu, lebo on počul vaše reptanie proti Pánovi: ved' čože sme my, že ste proti nám reptali?!“ ⁸ A Mojžiš

17. Zrejme ide o vrch Sion v Jeruzaleme. Podľa toho by bola Pieseň dostala dnešnú podobu pri bohoslužbe v Jeruzalemskom chráme.

20. Meno Mária pochádza najskôr z egyptského „meri jám“ – milovaná od Pána. Iné významy slova mohli byť: kvapka mora, hviezda morská, horské more, pani, tučná, krásna atď. Mária sa volá prorokyňou, lebo mala vedúci zástoj pri oslave Pána (Nm 12,2).

22. Pozri Gn 16,7; 20,1; 25,18. Púšť Sur sa neskoršie volá Etam (Nm 33,8).

23. Mára pravdepodobne je dnešný Ain Hawára 110 km od miesta, kde Izraeliti prešli cez Červené more. Voda prameňa je horká a je skoro zanesený pieskom. Mára = horký prameň.

dodal: „V tom, že vám Pán dá večer jesť mäso a ráno chlieb na nasýtenie, (spoznáte), že Pán počul vaše reptanie, ktorým ste sa ozvali proti nemu. Lebo čože sme my? Nie proti nám ste reptali, ale proti Pánovi!“⁹ Aj Áronovi povedal Mojžiš: „Povedz celej pospolitosti Izraelitov: »Predstúpte pred Pána, lebo počul vaše reptanie!«“¹⁰ Keď to Áron oznámil celej pospolitosti Izraelitov, oni sa dívali na púšť a tu sa zjavila Pánova sláva v oblaku!

¹¹ A Pán povedal Mojžišovi: ¹² „Počul som reptanie Izraelitov. Povedz im: »V predvečer budete jesť mäso a ráno sa nasýtite chlebom, aby ste poznali, že ja som Pán, váš Boh!«“¹³ A naozaj, večer prileteli prepelice a pokryli táborišťe. Ráno zasa bola okolo tábora napadaná rosa,¹⁴ a keď sa napadaná rosa vyparila, na povrchu púšte bolo čosi jemné, zrnité, jemné sťa srieň na zemi. ¹⁵ Keď to Izraeliti zočili, vzájomne si vraveli: „Čo je to!“ Nevedeli totiž, čo by to mohlo byť. Vtedy im Mojžiš povedal: „To je chlieb, ktorý vám dáva Pán jesť.“¹⁶ Toto je to, z čoho vám Pán prikazuje nazbierať podľa toho, koľko každý zje, gomer na každú hlavu; podľa počtu vašich duší si naberte, každý pre príslušníkov svojho stanu!“

¹⁷ Izraeliti robili tak a nazbierali jedni menej, iní viac. ¹⁸ Potom to odmerali na gomer, a tu ten, kto viac doniesol, nemal prebytok, a zasa ten, kto menej doniesol, nemal nedostatok. Každý si nazbieral toľko, koľko mohol zjesť. ¹⁹ A Mojžiš im povedal: „Nech z toho nik nenecháva nič na ráno!“²⁰ Oni však nepočúvali Mojžiša a niektorí si z toho nechali (časť) až do druhého rána. Ale skazilo sa to, ukázali sa červy a zapáchalo to. Mojžiš sa preto na nich rozhneval. ²¹ Tak zbierali ráno čo ráno, každý podľa toho, koľko zjedol. Keď však začalo hriať slnko, rozpúšťalo sa to.

²² V šiesty deň však nazbierali dvakrát toľko jedla, dva gomery na osobu. Tu prišli všetky kniežatá pospolitosti a hlásili to Mojžišovi. ²³ A on im povedal: „To je to, čo prikázal Pán: Zajtra je deň odpočinku, svätá sobota Pánova. Čo máte upiecť, upečte, a čo mienite uvariť, uvarte! Ostatné, čo zostane, odložte a uschovajte na zajtra.“²⁴ Odložili si teda na zajtra, ako prikázal Mojžiš, a nezosmrdelo sa to, ani červy v tom neboli. ²⁵ A Mojžiš povedal: „Dnes jedzte to, lebo dnes je Pánova sobota, dnes nenájdete vonku nič.“²⁶ Šesť dní to môžete zbierať, v siedmy deň však je sobota, v ten deň toho nebude.“²⁷ Keď potom v siedmy deň poniektorí vyšli zbierať, nenašli nič. ²⁸ A Pán povedal Mojžišovi: „Ako dlho sa budete zdráhať zachovávať moje príkazy a zákony?“²⁹ Hľaďte, veď Pán vám dal sobotu! Preto v šiesty deň vám

16,13–15. Prepelice sú sťahovavé vtáky a aj dnes vo veľkých húfoch prilietajú z Európy na Sinajský polostrov. Po prelete ponad Stredozemné more sú unavené a ľahko sa dajú chytiť. Egypťania ich mäso solili a odkladali. Zázrak s prepelicami je však v tom, že doleteli vtedy, keď boli potrebné, a v tom čase, na ktorý ich Mojžiš predpovedal. – Ráno bola nad zemou hmla a zahalovala napadnutú mannu. Keď hmla zmizla, s rosou sa objavila na zemi aj manna. „Čo je to“, hebrejsky „manhú“ alebo aj „je to manna“? Často sa kladie otázka, či príhoda s mannou dá sa vysvetliť prirodzeným spôsobom, alebo či ide o mimoprirodňý zjav. Táto otázka vznikla zo skutočnosti, že na Sinajskom polostrove a inde jestvuje krovie, ktoré Arabi volajú tarfa a botanici Tamarix mannifera. Žije na ňom hmyz (Trabutina mannipara

a Najacoccus serpentinus minor), ktorý vylučuje hmotu veľkosti špendlíkovej hlávky. Jednotlivé guľky sa však spájajú na listoch a konárkoch a na zem padajú vo veľkosti jadra lieskovca. Zbierajú sa za rána a pred večerom. Táto prirodzená manna sa však vyskytuje len od mája do augusta a viac jej býva, keď rok je vlhký. Dnes sa jej nazbiera do roka na Sinajskom polostrove najviac 300 kg. Používa sa ako liečivo alebo ako príkrm ku chlebu. Mojžiš zreteľne považoval biblickú mannu za čosi mimoriadne, za „chlieb z neba“. Pre kresťanskú tradíciu je predobrazom Eucharistie, duchovného pokrmu Cirkvi, pravého Izraela, na ceste do nebeskej vlasti.

16. Gomer je nádoba egyptského pôvodu, merajúca 3 a pol litra.

dáva jedlo na dva dni. V sobotu nech každý zostane doma!³⁰ Nech v siedmy deň nik nevychádza zo svojho miesta!³¹ A ľud slávil v siedmy deň sobotu. Izraeliti nazvali to (jedlo) mannou. Bolo biele ako koriandrové semiačko a jeho chuť bola ako chuť medového koláča.

Odloženie manny na pamiatku a padanie manny počas putovania na púšti. –

³² Nato Mojžiš povedal: „Toto prikazuje Pán: Naplňte tým jeden gomer, nech sa to zachová pre budúce pokolenia, aby videli, aký chlieb som vám dával jesť na púšti, keď som vás vyviedol z egyptskej krajiny.“³³ A Mojžiš povedal Áronovi: „Vezmi nádobu a nasyp do nej plný gomer manny, a ulož ju pred Pánom, aby sa zachovala pre vaše pokolenia!“³⁴ Ako Pán prikázal Mojžišovi, Áron to položil pred svedectvo, aby sa to zachovalo.³⁵ A Izraeliti jedli mannu štyridsať rokov, kým neprišli do obývanej krajiny. Jedli mannu, dokiaľ neprišli k hraniciam krajiny Kanaán.³⁶ Gomer je desatina efy.

17 Z púšte Sin do Rafidim. – ¹ Potom na Pánov rozkaz tiahla celá izraelská pospolitosť po svojich stanoviskách z púšte Sin a utáborila sa v Rafidim, kde nebolo vody na pitie pre ľud.² A ľud doliehal na Mojžiša a vravel: „Daj nám vodu na pitie!“ Ale Mojžiš im odvetil: „Prečo sa vadíte so mnou a prečo pokúšate Pána?“

³ Ale ľud, ktorý tam dychtil po vode, reptal proti Mojžišovi a vravel: „Načo si nás len vyviedol z Egypta?! Vari na to, aby si mňa, moje deti a môj dobytok umoril smädом?“⁴ Tu Mojžiš volal k Pánovi: „Čo si počnem s týmto ľudom?! Len trošku a ukameňovali by ma!“⁵ Pán odpovedal Mojžišovi: „Predstúp pred ľud, zober si niektorých starších z Izraela, do ruky si vezmi svoju palicu, ktorou si udieral Níl, a choď!“⁶ Hľa, ja tam budem stáť pred tebou na skale, na Horebe! Udri potom na skalú, vytečie z nej voda a ľud bude môcť piť.“ A Mojžiš urobil tak pred staršími Izraela.⁷ Potom nazval to miesto Massa a Meríba, lebo Izraeliti sa tam vadili a pokúšali Pána, keď vraveli: „Je teda Pán medzi nami, alebo nie?“

Vítazstvo nad Amalekitmi. – ⁸ Tu prišiel Amalek a pri Rafidim napadol Izrael.⁹ Vtedy Mojžiš povedal Jozuemu: „Vyber nám mužov a choď bojovať s Amalekom! Ja budem stáť na končiarí vrchu s Božou palicou v ruke.“¹⁰ A Jozue urobil, ako mu uložil Mojžiš, a dal sa do boja s Amalekom. Mojžiš, Áron a Hur vystúpili na končiar vrchu.¹¹ A kým mal Mojžiš zdvihnuté ruky, víťazil Izrael, len čo ruky spustil, víťazil Amalek.¹² Ale Mojžišovi ruky oťaželi. Tu vzali kameň a podložili mu ho, a on si naň sadol. Áron a Hur mu ruky podopierali jeden z jednej a druhý z druhej

33–34. V časoch Šalamúnových manna už nebola vo svätyni (*I Kr* 8,9). Mojžiš mal položiť mannu pred svedectvo, čiže pred Zákon, pred dve kamenné tabule, na ktorých bolo Desatoro. V tomto prípade Mojžiš mohol uskutočniť Pánov príkaz len po vyhotovení svätostánku.

36. Efa obnáša 36 litrov.

17,1. Rafidim sa považuje za totožné s údolím Feiranským, kde je veľká oáza. Iní však dávajú prednosť rovine Er-Raha, ktorá sa stieľa pred severozápadným výbežkom stredného chrbáta Sinajského horstva, na úpätí Džebel Músa (Mojžišova Hora).

7. Massáh ‚pokúšanie‘, Meríbáh ‚vadenie‘.

8. O Amalekitoch pozri *Gn* 14,7; pozn. *Nm* 24,20. Amalekiti obývali severnú časť Sinajského polostrova a južný kraj Kanaánu. Skutočnosť, že sa teraz nachodia na juhu Sinajského polostrova, dá sa vari vysvetliť tým, že hľadali pastvu na vyššie položených stráňach Sinajských vrchov. Možno je aj to, že nejaký kmeň sa osadil hodne južnejšie od ostatných.

10. Hur bol Kalebovým synom, teda potomkom Júdovým (*I Krm* 2,18–20).

strany, a tak zostali jeho ruky v rovnakej polohe až do západu slnka.¹³ A Jozue porazil Amaleka a jeho ľud ostrím meča.

¹⁴ Pán potom prikázal Mojžišovi: „Zapiš to na pamiatku do knihy a všetp Jozuemu do uší, že (aj) pamiatku na Amaleka úplne vytriem spod neba.“¹⁵ Nato Mojžiš postavil oltár a nazval ho Pán je moja zástava.¹⁶ Povedal: „Ruky hore k Pánovmu trónu! Pán je v boji proti Amalekovi z pokolenia na pokolenie.“

18 Jetrova návšteva. – ¹ Keď Mojžišov test', madiánsky kňaz Jetro, počul, čo všetko Boh urobil Mojžišovi a jeho ľudu, Izraelu, že totiž vyviedol Izraelitov z Egypta,² vzal Mojžišov test' Jetro Mojžišovu ženu Seforu, ktorú on poslal späť,

³ a s ňou oboch synov. Jeden z nich mal meno Gerson, lebo povedal: „Som prišielcom v cudzej krajine,“⁴ druhý sa volal Eliezer, lebo povedal: „Boh môjho otca bol mojou pomocou a vyslobodil ma od faraónovho meča.“⁵ A Jetro prišiel s jeho synmi a s jeho ženou k Mojžišovi na púšť, kde on táboril pri Božom vrchu.⁶ Keď odkázal Mojžišovi: „Ja, tvoj test' Jetro, idem k tebe s tvojou ženou a obaja jej synovia s ňou,“⁷ vybral sa Mojžiš a šiel svojmu test'ovi naproti, poklonil sa mu a pobožkal ho. Potom sa vypytovali jeden druhého, ako sa majú, a vošli do stanu.

⁸ Potom Mojžiš rozprával svojmu test'ovi, čo Pán urobil faraónovi a Egyptanom pre Izrael, o všetkých strastiach, ktoré ich cestou zastihli, a (ako) ich Pán zachránil.

⁹ A Jetro sa tešil zo všetkého dobrého, čo Pán urobil Izraelu, keď ho vyslobodil z ruky Egyptanov.¹⁰ Jetro povedal: „Nech je zvelebený Pán, ktorý vás vyslobodil z rúk Egyptanov a faraóna.“¹¹ Teraz už viem, že Pán je väčší ako všetci bohovia. To sa stalo preto, že sa vynášali nad vás.“¹² Potom Mojžišov test' Jetro obetoval Bohu zápalnú a krvavú obeť a Áron so všetkými staršími Izraela prišli, aby boli s Mojžišovým test'om pred Bohom prítomní na obetnej hostine.

Ustanovenie sudcov. – ¹³ Na druhý deň sa Mojžiš posadil a súdil ľud, ktorý k nemu prichodil od rána až do večera.¹⁴ Keď Mojžišov test' videl, čo všetko robí pre ľud, povedal: „Čo to ty všetko robíš pre ľud?! Prečo zasadáš (na súd) sám a všetok ľud ťa od rána do večera obklopuje?“¹⁵ Mojžiš odvetil svojmu test'ovi: „Preto, že ľud prichádza ku mne, aby si vyžiadal Boží rozsudok.“¹⁶ Keď sa medzi nimi vyskytne spor, prichádzajú ku mne, aby som rozhodol medzi stránkami a oznamoval im Božie predpisy a zákony.“¹⁷ Mojžišov test' mu povedal: „To nie je dobre, ako to robíš!

¹⁸ Takto celkom vyslíš seba aj tento ľud, ktorý je pri tebe. Veď táto vec je ťažká pre teba, sám (jediný) ju nebudeš môcť konať.“¹⁹ Počúvni teraz môj hlas, dám ti radu a Pán bude s tebou: Ty buď zástupcom ľudu pred Bohom a ty prednášaj jeho záležitosti Bohu!²⁰ Poučuj ich o ustanoveniach a zákonoch a uč ich ceste, po ktorej majú kráčať, a činom, ktoré majú konať.“²¹ Vyhliaďni si však spomedzi všetkého ľudu schopných, bohabojných mužov, mužov dôveryhodných a nezištných, a ustanov ich za tisícnikov, stotníkov, päťdesiatnikov a desiatnikov.“²² Oni nech súdia ľud v každý čas a to tak, že vážnejšie prípady prednesú tebe a všetky menšie veci rozsúdia sami. Uľahči si a oni nech ponesu zodpovednosť s tebou.“²³ Ak to urobíš takto a ak ti to Boh dovolí, tak obstoíš; a všetok tento ľud bude sa vracieť domov spokojný.“

14. Porov. *Dt* 25,19; *1 Sam* 15,3; 27,8 atď.

18,2. Jediná zmienka, že Mojžiš zanechal svoju ženu a deti u svojho test'a, keď odchádzal

do Egypta (4,20). O Jetrovi pozri 2,18; 3,1.
5. Boží vrch – Sinaj – Horeb (3,1).

²⁴ Mojžiš počúval slová svojho test'a a urobil všetko, čo mu poradil. ²⁵ Mojžiš teda vyvolil z celého Izraela schopných mužov a ustanovil ich za predákov nad ľudom, za tisícnikov, stotníkov, päťdesiatnikov a desiatnikov. ²⁶ A oni súdili ľud v každom čase, len ťažšie prípady prednášali Mojžišovi, o všetkých menších rozhodovali však sami. ²⁷ Potom Mojžiš vypravdal svojho test'a a on odišiel do svojho kraja.

Uzavretie zmluvy a vyhlásenie zákonov na Sinaji, 19 – 40

19 *Príprava ľudu na zmluvu.* – ¹ V tretí mesiac po odchode Izraelitov z Egypta, v ten istý deň, prišli na Sinajskú púšť. ² Keď odtiahli z Rafidim, prišli na Sinajskú púšť a utáborili sa na púšti; tam naproti vrchu táboril Izrael.

³ Potom Mojžiš vystúpil k Bohu. Tu Pán na neho zavolať z vrchu: „Toto povieš Jakubovmu domu a zvestuješ Izraelitom: ⁴ »Vy sami ste videli, čo som urobil Egyptanom a ako som vás niesol na orlích krídlach a priviedol sem k sebe. ⁵ Ak teraz budete poslúchať môj hlas a ak zachováte moju zmluvu, tak mi budete medzi všetkými národmi zvláštnym majetkom – veď mne patrí celá zem – ⁶ a budete mi kráľovským kňazstvom a svätým národom!« Toto sú slová, ktoré máš predniesť Izraelitom.“ ⁷ Mojžiš šiel, zvolal starších ľudu a oznámil im všetky slová, ktoré mu prikázal Pán. ⁸ A ľud jednomyseľne odpovedal: „Budeme robiť všetko, čo hovoril Pán.“ Potom Mojžiš tlmočil slová ľudu Pánovi.

⁹ A Pán opäť hovoril Mojžišovi: „Hľa, ja prídem k tebe v hustom mraku, aby ľud počul, keď sa s tebou rozprávam, a aby tí veril naveky.“ Mojžiš oznámil slová ľudu Pánovi. ¹⁰ A Pán povedal Mojžišovi: „Chod' k ľudu a postaraj sa o ich posvätenie dnes a zajtra! Aj šaty nech si vyperú. ¹¹ Nech sa pripravia na tretí deň, lebo na tretí deň zostúpi Pán pred očami všetkého ľudu na vrch Sinaj. ¹² Vyznač ľudu hranice dookola a prikáž: »Neopovážte sa vystúpiť na vrch alebo dotknúť sa jeho úpätia! Každý, kto sa dotkne vrchu, naisto zomrie!« ¹³ Takého sa však nesmie dotknúť ruka, nech je ukameňovaný alebo šípom zastrelený. Ani človek, ani zviera nesmie ostať nažive! Keď zaznie roh, nech vystúpia na vrch.“ ¹⁴ Nato Mojžiš zostúpil z vrchu k ľudu a posvätil ho a oni si oprali odev. ¹⁵ A ľudu prikázal: „Buďte pripravení na tretí deň! Nedotýkajte sa nijakej ženy!“

Boh sa zjavuje na Sinaji. – ¹⁶ Keď nastal tretí deň, začalo za rána hrmieť a blýskať sa. Hustý mrak zakrýval vrch a silno zaznieval zvuk rohu. I chvel sa strachom všetok ľud v tábore. ¹⁷ Mojžiš však vyviedol ľud z tábora v ústrety Bohu a oni sa postavili pod samým vrchom. ¹⁸ Vrch Sinaj bol celkom zahalený v dyme, lebo Pán

19,1–2. Sinajská púšť je rovina Sebaje na juh od Sinaja. Sinajské pohorie leží na juhu Sinajského polostrova a delí sa na skupinu vrchov západných, ElHomr, východných, Džebel ed-Deir, a stredných, Sinaj alebo Horeb. Dnes sa mienky rozchádzajú, či vrch, na ktorom Mojžiš dostáva kamenné dosky, je severný vrch Sinaja Rás-es-Safsaf (2114 m) alebo najvyšší vrch na juhu Sinaja, Džebel Músa (2244 m). Väčšia časť autorov považuje za vrch zákona najvyšší vrch Džebel Músa.
5–6. Boh ponúka Izraelitom svoju zmluvu, ktorou si chce vyvolený ľud pripútať k sebe. Izraeliti sa majú

slobodne rozhodnúť pre túto zmluvu. Tento moment je v dejinách spásy význačný a prevyšuje ho len Ježišova dobrovoľná smrť na kríži, keď Spasiteľ sveta uzaviera novú zmluvu s tými, ktorí budú jeho krvou vykúpení a spasení.

7. Starší ľudu nie vekom (porov. 3,16).

10. Ľud sa mal zasvätiť celkom pravému Bohu. Vonkajšie očisťovanie bolo len znakom vnútornej čistoty duše.

16–19. Boh sa zjavuje v ohni ako kedysi Mojžišovi (3,1) a Abrahámovi (Gn 15,17).

zostúpil naň v ohni, a dym vystupoval z neho ako z pece. Celý vrch sa hrozne triasol.¹⁹
Zvuk rohu bol čoraz silnejší. Mojžiš hovoril a Pán mu odpovedal v hrmení.

²⁰ Keď Pán zostúpil na končiar Sinaja, zavolať Mojžiša na končiar vrchu a Mojžiš vystúpil hore.²¹ Tu mu Pán prikázal: „Zostúp dolu a dôrazne varuj ľud, aby sa neodvažoval ísť pozrieť Pána, ináč ich veľa zahynie!“²² Aj kňazi, ktorí sa približujú k Pánovi, musia sa posvätiť, aby ich Pán nezahubil.“²³ Mojžiš odpovedal Pánovi:

„Ľud nevystúpi na Sinaj, lebo ty sám si nás dôrazne varoval, keď si prikázal: »Ohranič vrch a vyhlás ho za svätý!«“²⁴ Pán mu však odvetil: „Len zostúp, potom zasa vystúpiš spolu s Áronom! Kňazi a ľud nech sa neopovažujú vystupovať k Pánovi, aby ich nezahubil!“²⁵ I zostúpil Mojžiš k ľudu a povedal im to.

20 Desatoro prikázani. – ¹ Potom Boh hovoril všetky tieto slová: ² „Ja som Pán, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny, z domu otroctva.

³ Nebudeš mať iných bohov okrem mňa!

⁴ Neurobíš si modlu, ani nijakú podobu toho, čo je hore na nebi, dolu na zemi alebo vo vode pod zemou! ⁵ Nebudeš sa im klaňať, ani ich uctievať! Lebo ja, Pán, tvoj Boh, som žiarlivý Boh, ktorý tresce neprávosti otcov na deťoch do tretieho a štvrtého pokolenia u tých, čo ma nenávidia, ⁶ milosrdenstvo však preukazuje až do tisícého pokolenia tým, čo ma milujú a zachovávajú moje príkazy.

⁷ Nevezmeš meno Pána, svojho Boha, nadarmo! Lebo Pán nenechá bez trestu toho, kto bude brať jeho meno nadarmo.

⁸ Spomni na sobotňajší deň, aby si ho zasvätil! ⁹ Šesť dní budeš pracovať a tvojiť všetky svoje diela, ¹⁰ siedmy deň je však sobota Pána, tvojho Boha. Vtedy nebudeš konať nijakú prácu ani ty, ani tvoj syn alebo tvoja dcéra, ani tvoj sluha alebo tvoja slúžka, ani tvoj dobytok, ani cudzinec, ktorý býva v tvojich bránach! ¹¹ Lebo za šesť dní Pán utvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich, v siedmy deň však odpočíval. Preto ho Pán požehnal a zasvätil ho.

¹² Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!

¹³ Nezabiješ!

¹⁴ Nescudzoložíš!

¹⁵ Nepokradneš!

¹⁶ Nevyslovíš krivé svedectvo proti svojmu blížnemu!

22. Pred ustanovením áronského kňazstva kňazmi boli otcovia rodín, ktorí za iných okolností mali právo pristupovať k Bohu; pri tomto mimoriadnom Božom zjavení však ani oni nesmú pristúpiť bližšie.

20,1. Desatoro prikázani obsahuje v krátkosti povinnosti k Bohu a blížnemu. Desať príkazov predstavuje základ a podmienky zmluvy, ktorú Pán uzavrel s Izraelom, a tak je aj podkladom pre dejinné poslanie vyvoleného národa.

5. Pán je Boh žiarlivý, nestrpí nijakého súpera. Zmluva Pána s ľuďom prirovnáva sa k manželstvu a nevera ľudu voči Bohu bude sa volať cudzoložstvom (*Iz* 1, 21; *Jer* 2,2; *Ez* 16,8 atď.).

7. Nevyslovíš, doslova nevezmeš. Nadarmo – zbytočne; zakazuje sa vyslovovať meno Božie neúctivo, zneužívať ho na falošnú prísahu, kliať a rúhať sa.

8–11. Zasvätenie soboty prikazuje sa slovami:

Spomni ... To prezrádza, že zasvätenie soboty už jestvovalo. Aj pri zázraku s mannou sa pripomína zasvätenie siedmeho dňa (16,22), čo je znakom, že zasvätenie soboty je staršieho dáta (*Gn* 2,3). V sobotu sa zakazovalo zbierať mannu (16,23 n.), zakazovalo sa variť a piecť, zapalovať oheň (35,3), zbierať drevo (*Nm* 15,32), orať a žať (34,21), nosiť bremená (*Jer* 17,21), obchodovať atď. Sobota sa začínala v piatok večer a končila sa v sobotu večer (*Lv* 23,32).

14. Nescudzoložíš – prikazuje sa predovšetkým zachovávanie manželskej vernosti, lež spolu zakazujú sa všetky skutky, ktoré sa priečia čnosti čistoty, teda všetky hriechy nehanobnosti (*Lv* 20,10; *Dt* 22,22–24; *Mt* 5,21–32).

16. Keďže svedok v hebrejčine označuje aj žalobcu, týmto príkazom sa zakazuje aj krivá obžaloba, falošné obvinenie. Tento príkaz chráni česť človeka.

¹⁷ Nepožiadáš dom svojho blížneho, ani nepožiadáš manželku svojho blížneho, ani jeho sluhu, ani jeho slúžku, ani vola, ani osla, ani nič, čo je tvojho blížneho!

Dojem, ktorý vyvolalo Božie zjavenie sa u ľudu. – ¹⁸ Všetok ľud pozoroval hrmenie a blesky, zvuk rohov a dymiaci vrch, chvel sa od strachu a vzdáľoval sa, ¹⁹ a Mojžišovi povedal: „Ty nám hovor a budeme ťa počúvať. Nech s nami nehovorí Boh, aby sme nepomreli!“ ²⁰ A Mojžiš odpovedal ľudu: „Nebojte sa, veď Boh prišiel preto, aby vás skúšal, aby ste sa ho báli a nehrešili.“

²¹ Ľud však ostal stáť obďaleč a Mojžiš sa priblížil k mraku, v ktorom bol Boh.

Kniha zmluvy, 20,22 – 23,33

Ustanovenia o Božej úcte. – ²² Tu Pán povedal Mojžišovi: „Toto povieš Izraelitom: »Sami ste videli, že som z neba rozprával s vami. ²³ Neurobíte si strieborných bohov popri mne, ani zlatých bohov si neurobíte!« ²⁴ Urobíš mi oltár zo zeme a na ňom mi budeš obetovať celostné a pokojné obety, svoje ovce a dobytok a na každé miesto, kde nechám spomínať svoje meno, prídem k tebe a požehnám ťa. ²⁵ Ak mi však vystaviš kamenný oltár, nesmieš ho stavať z kresaných kameňov, lebo keď sa ho dotkneš svojím dlátom, bude poškrvnený. ²⁶ Ani nebudeš na môj oltár vystupovať po stupňoch, aby sa pri ňom neodkryla tvoja nahota!

21 Práva hebrejských otrokov. – ¹ Toto sú právne ustanovenia, ktoré im predložíš: ² Ak si kúpiš hebrejského otroka, nech ti slúži šesť rokov a v siedmom roku odíde bezplatne slobodný. ³ Ak prišiel sám, sám aj odíde. Ak bol už ženatý, odíde s ním aj jeho žena. ⁴ Ak mu však pán dal ženu a ona mu porodila synov a dcéry, žena aj s deťmi patria pánovi a len on sám odíde. ⁵ Ak však otrok vyhlási: »Milujem svojho pána, svoju manželku a svoje deti a neodídem na slobodu,« ⁶ jeho pán ho privedie pred Boha, potom ho zavedie k dverám alebo verajam a jeho pán mu šidlom prepichne ucho. A bude jeho otrokom naveky.

⁷ Ak niekto predá svoju dcéru za nevoľnicu, ona neodíde, ako odchádzajú otrokyne. ⁸ Ak sa znepečí svojmu pánovi, ktorý si ju vybral, nech jej dovoľí vykúpiť sa.

17. Deviaty a desiaty príkaz vzťahuje sa na hriechne žiadosti. Zakazuje sa nielen vonkajšie zlo, skutok, ale potláča sa ním priam koreň zla, žiadostivosť (*Jak* 1,14 n.). Desatoro je prirodzeným zákonom, a preto je také staré ako samo ľudstvo. Aj Izraeliti poznali tieto prirodzené zákony tak, ako ostatní Semiti. Na Sinaji sa tieto prirodzené zákony znova zdôrazňujú, vyhlasuje sa ich všeobecná záväznosť a platnosť, a tak Desatoro sa stáva pozitívnym zákonom Božím. Skutočnosť, že Desatoro je prirodzeným zákonom, vysvetľuje aj tú podobnosť, ktorá je medzi Desatorom a Kódexom Hamurapiho, aspoň o päťsto rokov starším ako vyhlásenie Desatora na Sinaji.

20. U starých národov bolo presvedčenie, že človek, ktorý vidí Boha, nemôže ďalej ostať nažive. Ale Boh sa nezjavil, aby usmrtil ľud, naopak, zjavil sa, aby ľudí presvedčil o svojej velebe a taktu v nich rozhojnil bázeň Božiu, ktorá ich uspôsobí a privedie k poslušnosti voči prikazom Božím a k odporu voči hriechu.

22. Úryvok 20,22 –23,33 je najstaršou zbierkou izraelského zákonodarstva a podľa 24,4.7 napísal ho sám Mojžiš. Jeho obsahom sú rozličné doplňujúce zákony, týkajúce sa Desatora.

25. Oltár mal byť bez okras. Dôvodom bolo, aby im nepripomínal dajakú podobu, aby sa tak Izraeliti chránili pred modloslužbou.

21,1. Verše 20. a 21. sú dôkazom, že ani otrok-cudzinec nebol vystavený ľubovli svojho pána.

2–3. Hebrej sa mohol stať otrokom iného Hebreja alebo preto, že sa predal sám pre svoju chudobu (*Lv* 25,39), alebo ako zlodej, ktorý nemohol nahradiť škodu, bol predaný do otroctva (*Ex* 22,3). Izraelský otec mohol predať svoje deti (*21,7; Neh* 5,5; *Iz* 50,1). Aj dlžník sa mohol stať otrokom, keď nemohol splatiť svoj dlh (*2 Kr* 4,1 n. a *Neh* 5,2). Izraelita, nech sa dostal akýmkoľvek spôsobom do otroctva, neostal otrokom u svojho izraelského pána dlhšie ako sedem rokov. V siedmom roku, po šesťročnej službe, prepúšťali ho na slobodu.

Nesmie ju však predať cudziemu národu, ak sa od nej odvrátil. ⁹ Ak ju určí svojmu synovi, bude s ňou zaobchádzať podľa práva dcér. ¹⁰ Ak by si vzal ešte ďalšiu, neukráti ju ani na jedle, ani na šatstve, ani na manželskom obcovaní. ¹¹ Ak jej neposkytne tieto tri veci, tak ona môže voľne odísť bez toho, žeby niečo platila.

Ochrana ľudského života. – ¹² Ten, kto niekoho udrie tak, že ho zabije, musí zomrieť. ¹³ Ak to však neurobil úmyselne, ale azda Boh to dopustil, tak ti ustanovím miesto, kde sa bude môcť utiecť. ¹⁴ Kto zločinne a úkladne zabije svojho blížneho, aj od môjho oltára ho odtrhneš, aby zomrel. ¹⁵ Kto udrie svojho otca alebo svoju matku, musí zomrieť. ¹⁶ Kto ukradne človeka a predá ho, alebo ho bude mať vo svojej moci, musí zomrieť. ¹⁷ Kto zlorečí svojmu otcovi alebo svojej matke, musí zomrieť.

Poranenie na tele. – ¹⁸ Ak sa mužovia pohádajú a jeden udrie druhého kameňom alebo nejakým ťažším predmetom tak, že ten síce nezomrie, ale bude ležať na lôžku, ¹⁹ ak potom vstane a bude chodiť vonku o palici, tak ten, čo ho udrel, bude bez trestu; nahradí však tamtomu, čo zameškal, a zaplatí, čo sa vynaložilo na jeho liečenie. ²⁰ Kto tak udrie svojho otroka alebo svoju slúžku, že zomrie pod jeho rukou, treba ho prisne potrestať; ²¹ ak ostanú jeden alebo dva dni nažive, nepodlieha nijakému trestu, lebo oni sú jeho majetkom. ²² Ak sa mužovia medzi sebou bijú a pri tom udrú tehotnú ženu tak, že jej odíde plod, ale nenastane nešťastie, tak ten zaplatí toľko, koľko od neho bude žiadať manžel ženy – a dá to podľa rozhodnutia sudcov. ²³ Ale ak nastane nešťastie, tak dáš život za život, ²⁴ oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, ²⁵ popáleninu za popáleninu, ranu za ranu, hrču za hrču. ²⁶ Ak niekto udrie svojho otroka alebo svoju slúžku po oku a zničí mu ho, za jeho oko daruje mu slobodu. ²⁷ Ak vybijie svojmu otrokovi alebo svojej slúžke zub, prepustí ho za jeho zub na slobodu.

Smrť a poranenie skrze zvieratá. – ²⁸ Ak býk tak pokole muža alebo ženu, že zomrú, býk sa musí ukameňovať a jeho mäso sa nesmie jesť. Majiteľ býka však nepodlieha trestu. ²⁹ Ale ak býk už predtým klal a majiteľ nedozeral naň, hoci bol na to upozornený, ak zmárnil muža alebo ženu, bude ukameňovaný a aj jeho majiteľ musí zomrieť. ³⁰ Ak sa mu však uloží peňažitá pokuta, tak za svoj život zaplatí také výkupné, aké sa mu uloží. ³¹ Keď pokole chlapca alebo dievča, naloží sa s ním podľa tých istých ustanovení. ³² Ak býk pokole otroka alebo slúžku, tak sa jeho pánovi zaplatí tridsať strieborných šeklov a býk sa ukameňuje.

Ochrana majetku. – ³³ Keď niekto nechá otvorenú cisternu, alebo ak niekto vykope cisternu a nezakryje ju, a ak potom do nej padne býk alebo osol, ³⁴ tak majiteľ cisterny zaplatí v peniazoch náhradu jeho majiteľovi, odhynutý (kus) však bude jeho. ³⁵ Keď niečí býk pokole býka niekoho iného tak, že zahynie, tak živého býka musia predať a s jeho cenou sa rozdelia, s uhynutým sa tiež rozdelia. ³⁶ Keď sa však vedelo, že býk kole a jeho majiteľ nedozeral naň, tak zaplatí úplnú náhradu, býka za býka a uhynutý (kus) bude celý jeho.

12–14. Len skutočný vinník mal sa potrestať smrťou. Podľa *Nm* 35,12; *Dt* 19,12 vina sa zisťovala pred súdom. Kto niekoho zabil neúmyselne alebo keď sa o jeho vine mohlo pochybovať, mohol si svoj život zachrániť útekem do jedného zo šiestich miest útočiska. Pri nastúpení nového veľkňaza dostal úplnú slobodu. Kým Izraeliti putovali na púšti, miestom

útočiska bol zaiste oltár zápalných obetí. Tak to bolo u ostatných Semitov a iných starovekých národov.

23–25. Zákon krvnej pomsty a zákon odvety, ktorými sa trestalo a odčinovalo krvipreliatie, celkom ruší až Kristus (*Mt* 5,38). Telesné poranenie bolo možno odčiniť peňažitou pokutou.

22 ¹ Ak niekto ukradne býka alebo ovcu a zabije ich alebo predá, tak za každého býka nahradí päť býkov a za každú ovcu päť oviec. ² Ak pristihnú zlodēja, keď sa dobýva do domu, alebo keď ho podkopáva, a porania ho tak, že zomrie, ten, čo ho poraní, nebude vinný za jeho krv. ³ Ale ak to urobí po východe slnka, je vinný za jeho krv. – Zloděj musí dať náhradu. Ak však nemá nič, treba ho predať za ukradnutú vec. ⁴ Keď sa ukradnutá vec, býk, osol alebo ovca nájde u neho živá, dá dvojnásobnú náhradu. ⁵ Ak niekto urobí škodu na poli alebo na vinici, alebo pustí svoj statok a ten sa pasie na cudzom poli, nahradí najlepším zo svojho poľa a najlepším zo svojej vinice. (Podľa odhadu škody.) ⁶ Ak sa vznieti oheň, zachváti trnie a potom spáli obilie v stohoch alebo ešte na poli, ten, kto oheň rozložil, nahradí škodu.

O uschovaných veciach. – ⁷ Ak si dá niekto inému do úschovy peniaze alebo iné cenné predmety a niekto ich v jeho dome ukradne, tak zloděj, ak sa nájde, nahradí to dvojnásobne. ⁸ Ak sa však zloděj nenájde, tak majiteľ domu sa dostaví pred sudcov (a odprisahá), že nesiahol po majetku svojho blížneho.

⁹ V prípade každej sprenevery, či už ide o býka, osla, ovcu, plášť alebo o čokoľvek, čo sa stratilo, a majiteľ by o tom tvrdil: „To je ono!“; záležitosť oboch príde pred sudcov. A ten, koho sudcovia vyhlásia za vinníka, musí svojmu blížnemu dať dvojnásobnú náhradu.

¹⁰ Ak niekto dá inému do opatery osla, býka alebo ovcu, alebo hocijaké dobytča a ono odhynie alebo sa dokaličí, alebo ho odvedú tak, že to nik nevidel, ¹¹ medzi oboma rozhodne prísaha pred Pánom, že nesiahol na majetok svojho blížneho. Majiteľ sa musí s tým uspokojiť a ten nemusí dať náhradu. ¹² Ak mu ho však ukradli, dá majiteľovi náhradu. ¹³ Ak mu ho roztrhali, nech ho donesie na dôkaz. Za roztrhané nemusí dávať náhradu.

¹⁴ Kto si od iného niečo vypožičia a dokaličí sa to alebo odkape, tak musí dať, ak majiteľ nebol pri tom, plnú náhradu. ¹⁵ Keď bol však majiteľ pri tom, nemusí dávať náhradu. Ak bolo najaté, dostane jeho nájomné.

Zvláštne ustanovenia. – ¹⁶ Kto zvedie pannu, ktorá nebola zasnúbená, a bude s ňou obcováť, zaplatí svadobný dar a vezme si ju za manželku! ¹⁷ Ale ak mu ju jej otec nijako nechce dať, zaplatí toľko, koľko sa dáva panne do vena!

¹⁸ Čarodejnicu nenecháš nažive!

¹⁹ Kto bude obcováť so zvierat'om, musí zomrieť!

²⁰ Kto prináša obeť bohom, okrem jedinému Pánovi, prepadne kliatbe smrti!

²¹ Cudzincinca nebudeš napádať a utláčať, veď sami ste boli cudzincami v egyptskej krajine!

²² Vdove a sirote nebudete krivdiť! ²³ Ak im budeš krivdiť a oni budú volať ku mne, ja isto vypočujem ich volanie, ²⁴ vzbĺkne môj hnev a pobijem vás mečom. Potom budú vaše ženy vdovami a vaše deti sirotami.

²⁵ Ak požičiaš niekomu z môjho ľudu, chudobnému, ktorý je pri tebe, peniaze, nebudeš sa k nemu správať ako vydierač! Nebudeš od neho žiadať úroky! ²⁶ Ak vezmeš do zálohy plášť svojho blížneho, vrátiš mu ho do západu slnka! ²⁷ Veď je to jeho jediný odev, jeho jediná prikrývka na jeho telo. V čom by spal? Ak bude ku mne volať, vypočujem ho, lebo som milosrdný.

²⁸ Sudcov nebudeš znevažovať a kniežat' u svojho ľudu nebudeš zlorečiť! ²⁹ Z hojnosti svojho humna a z muštu svojho lisu neotáľaj odvádzať! ³⁰ Prvorodeného zo svojich

synov dáš mne! Takisto urobíš so svojím dobytkom a ovcami! Sedem dní ostane u svojej matky, na ôsmy deň ho odovzdáš mne!

³¹ Budete mi svätými ľuďmi! Mäso z roztrhaného na poli nebudete jesť! Hodíte to psom!

23 Pravdivosť a spravodlivosť pred súdom. – ¹ Nebudeš šíriť nepravdivú povesť! Nepodáš svoju ruku tomu, kto je v neprávě, aby si krivo nesvedčil! ² Nespojíš sa na zlú vec s väčšinou a pri spore nebudeš vypovedať podľa väčšiny, aby si neprekrúcal pravdu! ³ Ani chudobnému nebudeš nadŕžať pri súde!

⁴ Ak natrafiš na býka alebo osla, čo sa zatúlal tvojmu nepriateľovi, prived' mu ho späť! ⁵ Ak zbadáš, že osol tvojho odporcu padol pod svojím bremenom, neobideš ho, ale pomôžeš mu ho zdvihnúť!

⁶ Nebudeš prekrúcať právo chudobného v jeho spornej veci! ⁷ Nepravdivej výpovedi sa budeš vyhýbať! Nevinného a toho, kto je v práve, nepripraviš o život, lebo ja neospravodlivím toho, kto je nespravodlivý! ⁸ Dar neprijmeš, lebo dar zaslepí aj múdrych a prekrúti záležitosť tých, čo sú v práve! ⁹ Nebudeš utláčať cudzinca; sami viete, ako mu to padne, veď aj vy ste boli cudzincami v egyptskej krajine!

Zákon o sobotňajšom roku. – ¹⁰ Šesť rokov budeš osievať svoju pôdu a zbierať svoju úrodu, ¹¹ v siedmom roku ju však necháš ležať úhorom a neobrobíš ju; nech sa z nej živí chudobní tvojho ľudu; a čo zostane, nech spasú poľné zvieratá! To isté urobíš so svojou vinicou a so svojím olivovým sandom! ¹² Šesť dní budeš pracovať, v siedmy deň zachováš sobotu, aby si odpočinul tvoj býk a osol a oddýchol syn tvojej nevoľnice a cudzinec!

¹³ Všetko, čo som vám prikázal, budete zachovávať a mená cudzích bohov nebudete vzývať! To nech nik nepočuje z vašich úst!

Tri výročné sviatky. – ¹⁴ Tri razy do roka mi budeš sláviť sviatky! ¹⁵ Zachováš sviatok Nekvasených chlebov: sedem dní budeš jesť nekvasené chleby, ako som ti prikázal, v určenom čase v mesiaci abíb! Veď v ňom si vyšiel z Egypta. Ale neprideš predo mňa s prázdnyimi rukami! ¹⁶ Okrem toho (zachováš) sviatok Žatvy, prvotín svojej práce, toho, čo si zasial na poli, a sviatok Oberania na konci roka, keď zoberieš z poľa svoju úrodu! ¹⁷ Tri razy do roka sa ukáže každý muž pred Pánom, svojím Bohom!

¹⁸ Nebudeš vylievať krv mojej obety na kysnutý chlieb, ani loj z mojich sviatočných obetí neodložíš do nasledujúceho rána!

Prísľub pomoci a požehnaní. – ¹⁹ To najlepšie, prvotiny tvojej pôdy, prinesieš do domu Pána, svojho Boha!

Kozľa nebudeš variť v mlieku jeho matky!

²⁰ Hľa, ja pošlem pred tebou svojho anjela, aby ťa ochraňoval na ceste a do-
viedol ťa na miesto, ktoré som ti pripravil. ²¹ Maj sa pred ním na pozore a počú-
vaj jeho hlas, a neodporuj mu, lebo vám neprepáči vaše previnenia, veď je v ňom

23,14 n. Ide o tri sviatky: sviatok Nekvasených chlebov, sviatok Týždňov, čiže slávnosť Žatvy, ktorá sa slávila päťdesiaty deň po Veľkej noci, a napokon sviatok Stánkov, čiže Oberania, v mesiaci tišri. V tieto tri sviatky mali sa všetci Izraeliti dostaviť pred Pána, teda do svätyně. Mali

priniesť Pánovi dary, obetu. O týchto sviatkoch pozri Dt 16.

19. Zákaz variť kozľa v mlieku jeho matky dáva sa preto, aby sa Izraeliti vyvarovali modloslužby. U iných národov takéto varenie bolo oslavou nepravého božstva. Akýsi kult znovuzrodenia.

moje meno! ²² Ale ak budeš počúvať jeho hlas, a robiť všetko, čo hovorím, potom budem nepriateľom tvojich nepriateľov a sužovateľom tvojich sužovateľov.

²³ Lebo môj anjel pôjde pred tebou a privedie ťa k Amorejčanom, Hetejcom, Ferezejcom, Kanaánčanom, Hevejcom a Jebuzejcom, ktorých vyhubím. ²⁴ Nebudeš sa klaňať ich bohom, ani uctievať ich, ani robiť ich skutky, lež bezohľadne zrúcaš ich pamätníky! ²⁵ Budeš slúžiť Pánovi, svojmu Bohu, aby som požehnal tvoj chlieb, tvoju vodu a oddialil od teba choroby.

²⁶ V tvojej krajine nebude potom ženy, ktorá by potratila alebo bola neplodná – a ja doplním tvoje dni do plného počtu.

²⁷ Vyšlem pred tebou svoju hrôzu a do zmätku uvediem každý ľud, ku ktorému prídeš, a všetkých tvojich nepriateľov zaženiem na útek pred tebou. ²⁸ Pošlem pred tebou sršne, ktoré pred tebou vyženú Hevejcov, Kanaánčanov a Hetejcov. ²⁹ Nevyžením ich pred tebou za jeden rok, aby sa zem neobrátila v púšť a aby sa nerozmnožila divá zver na tvoju škodu. ³⁰ Pomaly ich budem vyháňať spred teba, kým sa nerozmnožíš a neovládneš krajinu. ³¹ Tvojmu územiu dám siahať od Červeného mora až po Filištínske more a od púšte až po rieku, lebo obyvateľov krajiny dám do tvojej moci, aby si ich vyhnal spred seba. ³² Neuzavrieš s nimi ani s ich bohmi zmluvu! ³³ Nezostanú bývať v tvojej krajine, aby ťa nezviedli na hriech proti mne. Keby si uctieval ich bohov, bola by tvoja záhuba.“

24 Uzavretie zmluvy medzi Bohom a Izraelom. – ¹ Potom povedal Mojžišovi:

„Vystúp k Pánovi ty, Áron, Nadab, Abiu a sedemdesiat z starších Izraela a budete sa klaňať z diaľky! ² Len sám Mojžiš sa priblíži k Pánovi, oni sa nepriblížia, ani ľud nevystúpi s ním!“

³ Potom Mojžiš prišiel a rozpovedal ľudu všetky Pánove slová, totiž všetky ustanovenia, a všetok ľud jednohlasne odpovedal: „Všetko, čo hovoril Pán, splníme!“

⁴ Potom Mojžiš všetky Pánove slová napísal. Keď ráno vstal, postavil pred vrchom oltár a dvanásť pamätníkov podľa dvanástich kmeňov Izraela. ⁵ Nato dal izraelským mládencom rozkaz, aby pripravili pre Pána zápalnú obeť a na pokojnú obeť zabili býčky. ⁶ Tu vzal Mojžiš polovicu krvi a nalial ju do obetnej misky, a druhú polovicu krvi vylial na oltár. ⁷ A Mojžiš vzal knihu zmluvy a čítal ju nahlas ľudu, pričom oni vraveli: „Všetko, čo hovoril Pán, splníme a zachováme!“ ⁸ Tu Mojžiš vzal krv, pokropil ňou ľud a povedal: „Hľa, toto je krv zmluvy, ktorú Pán uzavrel s vami na základe všetkých týchto slov!“ ⁹ Potom Mojžiš, Áron, Nadab, Abiu a sedemdesiat starších z Izraela vystúpili hore ¹⁰ a tu videli Izraelovho Boha. Pod jeho nohami bolo čosi ako plocha zo zařírových dlaždíc a lesklo sa to ako samo nebo. ¹¹ A on nevystrel ruku proti vyvoleným Izraelitom. Mohli hľadiť na Boha. Potom jedli a pili (z obetovaného).

31. Filištínske more je Stredozemné more. Rieka je rieka Eufrat. Po Eufrat siahalo izraelské územie iba za vlády kráľa Dávida a Šalamúna. 24,6–8. Starovekí ľudia uzavierali zmluvy rozličným spôsobom (*Gn* 15,7 n.; 21,27; 31,44 n.). Pevným a slávnostne vyhláseným bol zväzok vtedy, keď sa obe strany, uzavierajúce zmluvu, pokropili krvou obetovaných zvierat. Oltár predstavuje jednu stránku, Boha, ľud je zasa druhou stránkou. Títo navzájom

uzavierajú zmluvu a zavazujú sa k obojstranným podmienkam. Zmluva Boha s Izraelom je obrazom novej zmluvy, ktorú uzavrie a svojou krvou na kríži potvrdí Ježiš Kristus (*Hebr* 9,19–22).

9–11. Boh „nevystrel ruku“ – podľa starého názoru ten, čo videl Boha, musel zomrieť. Tu sa nestalo tak. Keď zostúpili z vrchu, zúčastnili sa všetci na obetnej hostine, ktorá sa konávala po pokojnej obete.

Mojžiš dostáva od Pána tabule zákona. – ¹² A Pán povedal Mojžišovi: „Vystúp ku mne na vrch a zostaneš tam! Dám ti dve kamenné tabule: zákon a prikázania, ktoré som napísal, aby si ich učil!“ ¹³ Mojžiš a jeho služobník Jozue vstali a Mojžiš vystúpil na Boží vrch. ¹⁴ Starším však prikázal: „Čakajte na nás tu, kým sa k vám nevrátim! Ved’ Áron a Hur sú tu s vami! Kto bude mať nejaký spor, nech sa obráti na nich!“ ¹⁵ Keď potom Mojžiš vystúpil na vrch, vrch zahalil oblak. ¹⁶ Tu zostúpila na vrch Pánova sláva a oblak ho zahaľoval šesť dní. V siedmy deň zavolať z oblaku Mojžiša. ¹⁷ V očiach Izraelitov sa Pánova sláva na končiaroch vrchu javila ako žeravý oheň.

¹⁸ Mojžiš vošiel do oblaku a Mojžiš zostal na vrchu štyridsať dní a štyridsať nocí.

16. „Pánova sláva“ je v biblickej tradícii prejav Božej prítomnosti (porov. *Ex* 34,29; *I Kr* 8,10–11)

